

HERCZEG FERENC
AZ ÉLET KAPUJA

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA

1.

Kanyargó utcasíkátoron nyurga bérházak ágaskodnak, agyonfoltozott, vakmerően egymás fölé tapasztott emeletekkel, érthetetlen ablaknyílásokkal, fecskefészek erkélyekkel, melyeket tarka száradó rongyokkal lobogóztak föl. A földszinten füstös barlangok feketéllnek; a házak úgy zsonganak a sok embertől, mint a vadméhfészek.

Egy homályos odúban, karvastagságú, rozsdás rács mögött gyertyák égnek a véres szentkép előtt. Odébb magas, fekete kerítésfal vonul, amely ellenségesen vicsorítja vastüskéit. Egy rácsos kapun keresztül sárgatestű márványasszonyt látni, sötétzöld bokrok között.

Óriás, néma gót palota, recés oromzattal, döllyfös kőtoronnyal, keskeny ablakrésekkel. Ez a palota hideg, komor és rossz-szagú, mint valami ragadozó állat elárvult barlangja.

Megint bérházak. Az utca oly ijesztően megsűkül, hogy az égből alig egy rőfnyi sáv látható.

És egyszerre, az élet zajongó tengerében, néma szigethez érünk: folyondáros, csonka kőoszlopok keretéből egy halott városrészbe látunk, egy ezeréves titáni romvárosba, hol rettenetes mélységek ásítóznak és összezúzott boltívek hosszú sora kapaszkodik egymás fölé, mint egy gigantikus színház páholyai.

Azután váratlanul egy nemes és előkelő vonalú kis palota bukkan elő, nyitott loggiáival, arany alapon égő színű falfestményeivel. Ilyen házakat építenek mostanában az ifjú mesterek, akik megmámorekodtak az antik művészettől.

És megint bérházak, romok, paloták, megint kápolnák, boltok, csapszékek. A távolságban recés ormú vártornyok, egyik a másik mellett, mint egy fölizgatott emberi gyülekezet fenyegető öklei; a párás láthatáron kupolák, keresztek, oszlopok, annyi oszlop, mint hajóárbc a kikötőben, és templomtornyok erdeje. És egészen künn valami hallatlanul fantasztikus, elképzelhetetlenül kolosszális rom. És taliganyikorgás, üllőcsengés, számárdítás, veszekedő basszushangok, mérges sipítozás... Néha belekondul egy harang, néha álmos trombita szól a távolból, néha énekhangok foszlányait hozza, magával a szél.

És a színek, vonalak és hangok hullámozó és örvénylő tengerére komor, fenséges bíborpára borul, amelyben évezredek korhadó dicsőségének atomjai tüzelnek, és ez mindent egybefoglal, kibékít, megaranyoz, fölmagasztal.

2.

Enyhe, téli nap van, délben a ragyogó égboltozatról édes verőfény özönlik alá a szent városra.

A főutca - a régiek via Lata-nak nevezték, de mióta a szentatya megengedte a farsangi lófuttatásokat, már csak korzó a neve -, a főutca napos oldalán sűrű sorokban ácsorognak az emberek. Strigonio kardinálisnak, a konstantinápolyi pátriárkának ünnepi bevonulását várják.

Azt beszélnek, hogy Strigonio vitézei unikornisokon és elefántokon fognak nyargalni, azonkívül valószínűnek látszik, hogy sok pénzt fognak a quiritesnek szórni, ami mindenképpen kellemes volna, a pátriárka úrnak pedig meg nem ártana, lévén ő olyan gazdag, hogy otthon az istállóit is aranykövekkel rakatja.

Az előkészületekből látható, hogy a pápa őszentsége meg akarja becsülni messziről érkező vendégét, aki Krisztus helytartója után rangban az egyház első papja. A szentatya legkedvesebbik öccsét, Rovere Francesco Mariát, Urbino herceget és hat kardinálisát küldte a Porta del Popolo elé.

Az ifjú herceg az imént ügetett végig a korzón büszkén, délcegen, a saját fontosságának örülve; arany vértet és arany sisakot viselt, amelynek olyan formája volt, mint a koronás oroszlánfejnek. Előtte nyurga fullajtárok rohantak, akik botokkal söpörték el az utat elálló rómaiakat.

A főtisztelendő bíborosok egyenkint jöttek, palotatisztek, testőrök és díszruhás szolgák fényes üstökös farkát vonszolván maguk után. Aranyos szerszámú öszvéreken ültek, és aki térdet hajtott előttük, azt megáldották.

A legdíszesebb kísérettel járt a híres Medici Giovanni. Előtte tizenkét pár apród lépkedett, valamennyi hermelinprémes, rózsaszín selyemruhában, mellén a Mediciék golyóbisos címerével; gyémántoktól ragyogó fehér öszvére nyomában páncélos lovasok csörömpöltek.

Ez a szelíden mosolygó, békaszemű, pohos kis kardinális arról nevezetes, hogy több adóssága van, mint Itáliában bárkinek. Azt is beszélték róla, hogy a Styxre szokott esküdni és hogy palotájában, képfaragók és lantpengetők társaságában, olykor pogány áldozatokat szokott bemutatni Apollo és Minerva tiszteletére. De ezt inkább dicséretképpen mondták, mert a főtisztelendő úr klasszikus műveltségének bizonyítéka volt.

Midőn Giovanni úr a nevezetes templom elé ért, amelyet egykor azért építettek, hogy megszabadítsák a városrészt a Nero hamvai körül szálldosó gonosz démonoktól, a szemben levő kis Sciarra-palota loggiája alatt mélyen meghajolt néhány ember. Medici ekkor a kövérkés fehér kezét áldóan fölemelte, pufók arcát pedig nőiesen bájos mosoly derítette föl.

A loggia alatt valóban szép társaság volt együtt. A palota mostanában Fiamettáé volt, akiről sokan azt tartották, hogy az isteni Imperia korai halála óta ő a szent Róma legkecsesebb és legműveltebb kurtizánja.

A sokat magasztalt és sokat megkönnyezett Imperiát persze nem érte utol sem ő, sem más halandó nő. Egy elmés férfitől ered a mondás, hogy két isten ajándéka tette nagygyá Rómát: Mars az Imperiummal, Venus az Imperiával. Az aranyszőke Imperia, akit Rafael mester kétszer is lefestett, és akihez százával írták a latin elégiákat és az olasz szonetteket, mindössze csak huszonhat évet élt és ma már Szent Gregoria kápolnájában alszik, ékes márványmű alatt, amelynek fölírása pompázó szavakkal dicsőíti a leghíresebb „Cortisana Romana” emlékét.

De azért Fiametta remek teremtés volt. Legfőleg az lehetett volna rajta kifogásolni, hogy a haja nem aranyszőke, miként a divat követeli, hanem mahagóniszínű. A bőre azonban olyan finom volt, hogy egyik tisztelője azt mondhatta róla: ha vizet iszik, a húsán keresztül látszik a víz csillogása. A termete pedig olyan tökéletes, amilyen csak egy huszonkét éves nápolyi nőé lehet.

Ami a műveltségét illeti: ha nem is tudott verseket rögtönözni, mint Imperia, mégis folyékonan beszélt latinul, amellet ismerte a filozófusokat, elragadóan szavalta Ovidiust, könyv nélkül tudta Petrarcat, gyönyörűen énekelt és mesterien játszott a lantján.

Fiametta, mint mindig, valahányszor a nyilvánosság előtt mutatkozott, körülvette magát művészi pompával, melynek hatásait aprólékosan kiszámította.

A loggia korlátját ázsiai selyemszőnyegekkel rakatta meg, a falíveket pedig flamand függönyökkel ékesítette. Egy tucat inas és komorna forgolódott körülötte, valamennyi világos színű selyembe öltözve, hogy kellő keretet adjanak az úrnő sötétprémes bársonyköntöséhez, amely

viszont Fiametta arcának fehér színét emelte érvényre. Kellemes színfoltként tarka, nagy papagáj ült a loggiában és egy cinóberruhás kis szerecsen fiú, Fiametta kedves agarával az ölében.

A szép hölgynek három férfi vendége volt, akik vele együtt akarták végignézni a pátriárka bevonulását.

Az első és legnevezetesebb a híres Chigi, a nagy Agostino, a Szentlélek bankárja. Erről a ragyogó szemű és kampósorrú férfiről, aki diszkrét eleganciával mindig olajzöld vagy sötétbarna ruhákba öltözött, azt beszéltek, hogy ő a világ leggazdagabb embere.

Londontól Konstantinápolyig mindenütt voltak bankházai. Midőn II. Julius pápa négyszázezer aranyon elzálogosította nála a tiaráját, a Szentlélek bankárja már megengedhette magának, hogy ne fogadjon el kamatot.

Chigiről azt mondták, úgy szerzi a pénzét, mint egy kereskedő, és úgy költi, mint egy király. Kardinálisok voltak a barátai, a szentatya is gyakran ült terített asztalánál és a művészeknek és tudósoknak sohasem volt megértőbb és bőkezűbb pártfogója, mint ő.

Imperiáról köztudomású volt, hogy Chigi barátnője, Fiametta pedig, aki úgy látszik, mindenben Imperia nyomdokaiba óhajtott lépni, ugyancsak Chigi bőkezűségének köszönhette palotáját és fejedelmi háztartását.

A másik vendég tisztelendő Cardulo volt, sokat utazott jeles tudós, apostoli nótárius, a Vatikán bizalmas diplomatája. Róla mindenki tudja, hogy szentéletű pap; Fiametta iránt önzetlen barátságot érzett, házát pedig, főleg az ott megforduló tudós és előkelő férfiak kedvéért látogatta.

A harmadik vendég egy feltűnően csinos és merész külsejű ifjú volt, akiről csak annyit lehetett tudni, hogy a Vico Hannibal névre hallgat, hogy kardja könnyen kijár a hüvelyéből, és hogy mindig pénzre van szüksége. Ő maga olyasmit szeretett volna a világgal elhitetni, hogy törvénytelen leszármazottja a vicói híres zsarnokoknak, akiket IV. Eugen idejében olyan kegyetlen módon kiirtottak. Ezt azonban senki sem hitte el neki, a beszédje után inkább nápolyi kalandornak tartották. Némelyek szerint a Colonnák kéme, mások szerint az Orsiniek brávója lett volna; de hiszen a campagnai mágánások kártyáiba még senki sem látott.

Annyi bizonyos, hogy Vico szélkakas volt, de mivel szépen játszott a violon d'amour-t, mindenütt szívesen látták, még a főtisztelendő urak palotáiban is.

Fiametta udvarába Chigi Agostino révén jutott. Minden gazdag embernek és minden nagy úrnak vannak ilyen titokzatos összeköttetései. Hannibal úr különben kissé udvarolt is Fiamettának, de csak mértékkel, néhány szonett erejéig, nehogy megbántsa a bankárt, aki egyébként nem is volt féltékeny természetű.

3.

A loggia alatt most éppen a várva-várt pátriárkáról beszélgettek.

- Török vagy görög ember a főtisztelendő Strigonio? - kérdezte Hannibal úr.

- Egyik sem, mert magyar - válaszolt a bankár. - A konstantinápolyi patriarkátus csak cím. A szentatya szokta kitüntetésképpen adományozni, amióta a keleti egyház eretnekké lett. Strigonio nem is a pátriárkának, hanem székvárosának neve. Strigonium - Esztergom híres

város Magyarországon. Hogy mi a pátriárka tulajdonképpeni neve, azt nem tudom, de Cardulo barátunk talán tudja, ő nagy tudós és többször járt követségben Magyarországon.

Erre megszólalt a prelátus:

- A kardinális neve: Bakócz Tamás de Erdőd.

- Úgy mondják, nagyon gazdag - érdeklődött Hannibal.

- Talán nem olyan, mint Chigi úr, de mindenesetre Európa egyik leggazdagabb embere. Sok nagy egyházi javadalma van, de Bakócz amellet még nagyszerű pénzszerző is.

- És hogyan szerezte a pénzét?

- Az ipart és a kereskedelmet, amelynek Itália a hatalmát köszönheti, Magyarországon megvetik. De van ott a vagyonszerzésnek egy különös módja, amelyet egyébként nálunk is ismernek: az örökbefogadás. Gyermeektelen gazdag emberek, akik békességben akarják eltölteni vénségüket, egy-egy nagy emberre testálják vagyonukat, aki aztán holtukig megvédi őket a hatalmaskodók ellen. Bakócz Tamás nagy mestere annak, hogy kiszimatolja az országban és megnyerje magának az ilyen örökhagyókat.

Hannibal elnevette magát.

- Ha pedig sokáig várat magára az örökség, akkor egy kis fehér porral sietteti a lebonyolítást?

Cardulo a fejét rázta.

- Valljuk be, ez inkább római divat volt, a Borgiák idejében, de Magyarországon sohasem hallottam ilyen esetet. Emberölés, rablás ott is sűrűn esik a jobb körökben, de orgyilkosság nem. Ez különösnek látszik, de igaz.

- Úgy hírlik, a pátriárka a pápai trónra pályázik - kérdezte Chigi.

Cardulo igenlően bólintott.

- Bizonyára azért is tette meg a nagy utat, mert megtudta, hogy a szentatya gyöngélkedik.

Hannibal olasz vére egyszerre megpezsdült.

- Még csak az kellene, hogy megint valami barbár legyen a pápánk!

A bankár azonban nem osztotta az ifjú úr hazafias felháborodását.

- Talán igazságtalanság, hogy mi barbárnak nevezünk mindenkit, aki nem született az Alpeseiken innen. Én jól emlékszem, hogy ifjabb éveimben egész Itália tele volt egy dicső magyar királynak, Corvin Mátyásnak hírével. Az a nép, amelynek ilyen fia van, nem lehet barbár.

Hannibal nem válaszolt, egyébként nagy kötekedő volt, de az ilyen gazdag urakkal szeretett egy véleményen lenni. De helyette megszólalt tisztelendő Cardulo:

- Bocsásson meg, Agostino uram, de ezúttal Vico barátunk pártjára kell állanom, bár meglehet, hogy én más okból nevezem barbároknak a magyarokat, mint ő. Én szentatyánk parancsából több ízben is jártam Magyarországon és tanulmányoztam annak az érdekes népek történetét. Tudom, hogy Mátyás király dicsőséges hadvezér és nagyszerű diplomata volt; hogy mennyit tett a tudományok és művészetek érdekében, azt a magam szemével is láttam, mert jártam a budai, visegrádi és tatai palotákban és kertekben, láttam a páratlan királyi könyvtárt és a gazdag gyűjteményeket. Mindezt láttam és kellően megcsodáltam. Valamit azonban hiába kerestem Magyarországon, pedig szerintem éppen ezen fordul, hogy barbár-e egy nép vagy sem.

- És mi az? - kérdezte Fiametta, aki nagy figyelemmel hallgatta a vitát.

- A polgárok együttes erő kifejtésének nagy alkotásai, amelyekkel Veneziában, Firenzében, Genovában és a legkisebb itáliai fészekben is találkozunk az ember.

- És mi következik ebből? - kérdezte Fiametta.

- Azoknál a népeknél, amelyeket barbároknak szoktunk nevezni, csak egyes kivételes férfiak lelkében él az isteni szikra, a polgárok tömegében azonban nincs meg a közhasznú alkotások vágya. Egy-egy nagy uralkodó vagy államférfi ott meg tudja adni országának a műveltség kellő mázát, de ha meghal a nagy ember, akkor lepattan a máz, és megint előbukkan az ősi barbárság. Ezért van, hogy az ilyen népek történetében ismeretlen fogalom az állandó haladás, amely például az itáliai városokban véres polgárháborúk és ellenséges dúlások idejében sem akad meg teljesen, és ezért van, hogy barbár népeknél a nagyszerű fellendülés egy-egy rövid korszakára mindig a mélységes hanyatlás korszaka következik.

- Komoly pápajelölt egyáltalában ez a magyar kardinális? - kérdezte Agostino úr, akit nagyon érdekelt mindaz, amit hallott.

- Ebben az órában ő a legkomolyabb, az egyetlen komoly - válaszolt a prelátus. - Venezia a csillagokat is lehozná az égről a magyarok kedvéért, csak Dalmáciát ne követeljék tőle vissza; hiszen a patriarkátust is a köztársaság erőszakolta ki Bakócznak. A lengyelek és a csehek az ő hű csatlósai. Maximilian császár pedig már írásban lekötötte magát neki.

- Ez ugyan nem jelent sokat. A császárnak két arca van, mint Janus istennek, és már olyan skandalózus kijelentést is tett, hogy maga ül Szent Péter székébe. De mi van a franciákkal, a spanyolokkal?

- A francia királynak minden pápa jó, csak olasz ne legyen, a spanyolnak pedig mindenik jó, ha nem francia.

- És a római bíborosok? - kérdezte Chigi, akit ez a dolog mindjobban érdekelt.

Cardulo kissé elgondolkodott, majd habozva mondotta:

- Úgy hírlík, Rómában is akadnak barátai... (Ha akarta volna, többet is mondhatott volna erről; mert midőn tavaly Budán járt, éppen maga Cardulo vitte el Bakócznak több kardinális ígéretét.)

- Nekem azt mondta Pasqualgio, a signoria magyarországi követe - kezdte megint Chigi -, azt mondta, hogy a pátriárka aligha fog a tiarára vágyakozni, mert hiszen már hetvenéves ember és otthon, a maga hazájában ő pápa is, király is egy személyben; minden, ami csak lenni akar.

- Ez igaz - válaszolt Cardulo -, de Pasqualgio mester elfelejti, hogy van egy különös ok, amely nemcsak Bakóczra, de egész nemzetére nézve életkérdéssé teszi, hogy ezúttal magyar főpap kezébe kerüljenek Szent Péter kulcsai.

- És mi az?

- A pátriárka éles szemű úr és világosan látja, hogy a magyarság előbb-utóbb, talán már egy-két évtizeden belül, élethalálharcát fogja megvívni a törökkel. Kétségtelen, hogy a harc, az ország mostani züllött állapota mellett, a magyar birodalom megsemmisülésével fog végződni. Ettől a sorstól csakis az összes keresztény fejedelmek ligája menthetné meg. A ligát pedig csak egy uralkodó tudná összehozni: a szentatya. A Vatikánban sok szó esett már erről, mindenki vallja, hogy a nagy ligát meg kell csinálni, de eddig még egyik pápa sem csinálta meg, mindegyik a maga itáliai bajaival volt elfoglalva. A nagy Julius urat is egy-egy romagnai város sorsa jobban aggasztja, mint egész Magyarországé, és ezt nem is lehet rossz néven

venni, hiszen olasz ember. Ha azonban magyar főpap ül Szent Péter székébe, akkor a török kérdés lesz a vatikáni politika tengelye és a liga máról-holnapra meg is lesz, Magyarország pedig megmenekül. Azt lehetne mondani: a magyarok ma az Élet Kapujában ülnek. A kapun túl van az ő nemzeti jövőjük, a kapun innen a pogány rabság, a nyomorúság, a pusztulás. Ezt a kaput csak Szent Péter kulcsaival lehet megnyitni. Ezért fog Bakócz Tamás mindent elkövetni, hogy kezébe kapja a szent kulcsokat.

Talán még folytatták volna a beszélgetést, ha a Porta del Popolo felől ágyúlövés és harsány trombitariádó nem hallatszik.

Fiametta kikönyökölt a korláton és egyszerre önkéntelenül is tapsolni kezdett.

- Madonna, ez szép, ez gyönyörű! - kiáltotta bájos izgalommal.

4.

A bevonulás képe valóban szemkápráztatóan fényes lehetett.

Az akkor római krónikaírók lelkiismeretesen rovásra vették a parádés menet minden részletét, mintha fontos állami aktus lett volna, és így mi is tudjuk, hogy a menetet három, talpig ezüsttel vértezett zászlótartó nyitotta meg, címeres csótárú paripáikon, a magyar királyság, az esztergomi érsekség és a konstantinápolyi patriarkátus selyemlobogóival.

A zászlósok után negyven megrakott öszvért tereltek, a pátriárka címerével ékes, egyformán fehér-sárga csíkos takarók alatt. (A Bakócz-címer kocsikerékből kinövő szarvast ábrázol; a kerék kevélyen alázatos emlékeztető a pátriárka bognár apjára.)

- Hozzák az aranyat! - susogta ájtatosan a nép.

Az öszvérek után, címeres bíbortakarók alatt, ötven vezetéklövet hoztak. Ilyen könnyű, tüzes, acélinú állatokat talán Nagy Lajos király ideje óta sem láttak Itáliában.

Azután kétszáz huszár lovagolt, piros-fehér kis lobogóval a kopjahegyén. A mellükön olyan gazdag volt az ezüstsujtás, hogy nem lehetett látni a posztó színét, a süvegről hátrakunkorodó strucctoll pedig lapockájukat verdeste. A magyarok köntöse Mátyás király ideje óta nem különbözött sokat az olaszokétól, a magyar süvegről azonban azt mondták a rómaiak, hogy a formája *bizarro*.

A huszárok nyomában harminc aranyruhás, hermelinnel prémezett magyar úr vonult egy csapatban, a pátriárka rokonai és főrangú barátai. Voltak köztük piros képű öregek, kiknek fehér szakáll a mellükre omlott, és voltak villogó szemű ifjak. A rómaiak közt híre ment, hogy ezek mind fejedelmi személyek.

A krónikaíróknak feltűnt, hogy a magyarok igen kedvelik az igazgyöngyöt, némelyek közülök nemcsak a köntösüket, hanem a nyeregszerszámukat is telivarratták vele. Az is feltűnt, hogy a csizmájuk szárát is arannyal hímeztették, ami más népnél nem volt szokásban, és hogy a ruhájuk jobb ujján gazdagabb volt a sujtás, mint a balon, mintha az egyiket többre becsülnék a másiknál.

Az urakat Urbino herceg és a római bíborosok menete követte, a főtisztelendő urak megint egyenkint kocogtak, palotatisztjeik kíséretében, mintha haragot tartának egymással.

Egyszerre felujjongott az utca népe, melyet elragadott a nagyszerű látványosság:

- Strigonio! Ungheria!

Bakócz Tamás hosszan leomló bíborosi palástjával, nagycsontú, pompás, sárga paripán ült. Jobbról-balról egy-egy kardinális kísérte.

Bár már a hetven esztendő körül járt, a széles vállával, a kurta vadkannyakával és a simára borotvált, barnapiros arcával még ép és kemény férfi benyomását tette. Szúrós tekintetű, sárga szeme volt, az állkapcsa pedig olyan nagy és erős volt, mintha fel akarná falni az egész világot. Furfangos és durva kis parasztorra volt, jobbágysorban élt édesapjának talán egyetlen öröksége.

Egy szegény asszonyt, aki a kíváncsi nézők közt állott, annyira megigézett az áldástosztó gesztusával, hogy odarohant a lovak közé és Bakóczhoz emelte gyermekét. Talán azt remélte, a pátriárka, érintése szerencsét fog hozni.

Bakócz rátette hatalmas medvemancsát a kisdéd fejére, majd egy aranygyűrűt húzott le ujjáról és odaadta az asszonynak, ami óriás módon felszöktette népszerűségét a közemberek szemében.

Chigi egy pillanatra sem vette le kutató tekintetét a pátriárka arcáról. Most halk szóval odafordult Cardulóhoz:

- Jupiterre mondom, ebből a magyar papból több akaraterőt nézek ki, mint az egész mostani kardinális-kollégiumból. Vajon tud-e bánni a pénzével?

- Tud bánni, jól tud bánni - mormogta a diplomata.

És mélán visszagondolt a Szent László-aranyakkal telt kupára, amelyet utolsó magyarországi útja alkalmával kapott Bakócztól „barátságos emlékezetül”. (A visszaemlékezés azért volt méla, mert az ajándékból ma már csak az ezüstkupa volt meg.)

A fölényes elméjű bankárt különben egy pillanatra sem kápráztatta, el a hallatlan pompa, melyet a bevonuló magyarok fitogtattak. Tudta, hogy ez alapjában szegény nép, amelynek királyai nemcsak a városaikat, de olykor az asztali ezüstjüket is zálogba adják.

Ezeknek minden gazdagságuk a termőföldjük és a jobbágyságuk, amelyek a politikai hatalommal együtt körbe járnak az egymás közt versengő, egymásután feltörtető és lehanyatló családok közt.

A Szentlélek bankárjának pápajelöltje egyébként Medici Giovanni volt. Részben okos számításból, mert a Chigi-ház többet várhatott volna a Mediciék hálájától, mint Bakóczétól, de részben igaz meggyőződésből, mert főtisztelendő Giovanni a klasszikus tudományoknak és művészeteknek épp olyan rajongó imádója volt, mint maga Chigi Agostino, és az ilyen embereket akkoriban valamely titkos testvéri szövetség fűzte egymáshoz. A vallásos szempont a bankárt épp oly kevéssé izgatta, mint Medicit vagy akár Bakóczot.

De azért Agostino úrnak, aki barátja volt minden nagyszabású vállalkozásnak, mégis csak imponáltak ezek a barbárok, akik fölkerelkedtek homokos pusztáikról, magukra vették cifra ünneplőiket és kitartó elszántsággal idelovagoltak, hogy megküzdve előttük ismeretlen hatalmakkal, megkerítsék maguknak Szent Péter kulcsait.

Ha kezükbe kapják a szent kulcsokat, akkor megnyílik számukra az Élet Kapuja, amelyről Cardulo beszélt, és akkor az ő ismeretlen, árnyékba borult hazájuk talán állandóan beléjut az éltető napfénybe, amelyből eddig csak egy-egy eltévedt sugár jutott neki. És akkor talán végleg kimenekszik a barbárság posványából is.

És nem is lehetetlen, hogy el fogják érni céljukat.

A menet azalatt már elvonult a loggia alatt. A pátriárka nyomában még vagy harminc magyar pap lovagolt egyházi díszben, öten-hatan közülük püspöki mitrát viseltek. A sereget újabb huszárcsapat rekesztette be.

De közben valami kis rendetlenség történt éppen Fiametta háza előtt. Az egyik pap alatt - igen fiatal ember volt, bár infulát viselt a fején és nagy arany feszületet tartott kesztyűs kezében - megbokrosodott a ló.

A táltos az alföld délibábos magányából került ide és szegény lóesze megzavarodott attól, amit a via Lata-n tapasztalt. Rúgott, toporzékolt, felágaskodott, két lábon járt és dühös kétségbeeséssel erőlködött, hogy leveesse lovasát. Ez ugyan semmiképpen sem sikerült neki, de attól lehetett tartani, hogy lovasával együtt hanyatt fog vágódni.

A báméskodók szétrebbentek. Fiametta is megijedt és halkán elsikoltotta magát. A lovas feje ott táncolt alig kétrőfnyire az ő arcától. A lovas rávetette ragyogó szemét és ifjú arcán valami bájos, zavart mosoly villant meg. Az iskolásfiú alamuszi mosolya volt. Közbe gyerekesen meggörbítette a száját, mintha azt akarná mondani:

- Ugyan... szót sem érdemel.

Fiametta megértette a grimaszt, és maga is elnevette magát, a fehér, szép keze pedig, amellyel ijedtében el akarta takarni a szemét, szétnyújtott ujjakkal megállott a levegőben.

Mind a ketten elpirultak, a leány is, a pap is. A pap aztán hamarosan végzett a sárkányával: a feszület aranynyelével - Isten bűnéül ne rója! - keményen a két füle közé vágott, közbe furcsa torokhangon morgott valamit az ő magyar nyelvén, ami egy cseppet sem hangzott imádságnak. Rövid küzdelem után a remegő állat megértette, hogy kettőjük közül ki az úr.

A lovas gyerekes kandiséggel még egyszer visszatekintett a loggiára, majd hajlékony derékkal és repülő paláستtal a menet után vágatott, ahol beállott megint a sorba.

- Ennél a szent embernél derekabb lovászmestert még keveset láttam életemben - szólt elismeréssel Hannibal.

Cardulo mosolygott.

- Vértesi Tamásnak hívják. A pátriárka nővérének fia. Keresztfia és legkedvesebbik rokona Bakócznak, mondhatnám egyetlen kedves rokona.

- Ha Bakócz pápa lesz, akkor ebből a fiúból kardinálist csinál - vélekedik Vico.

- Belőle sohasem lesz kardinális, nem akar pap lenni; tőle hallottam Esztergomban. Minden ízében katona.

- De hiszen máris püspök! - vetette közbe Fiametta.

- Dehogy az, még nem is fölszentelt pap, csak címzetes apát. Valami infulás kis javadalma van, amely után pár száz aranyat kap, de a pátriárka úr nem veti ki hálójából az apró halakat sem.

- Apátúrnak ugyan fiatal - mondta Fiametta.

- Estei Hippolit hatéves korában Magyarország hercegprímása volt...

Hannibal azt mondta:

- Szóval, ha a fiatalúr nem akar bíboros lenni, akkor majd a szentegyház gonfalonieréje lesz és valamelyik romagnai város hercege.

Ekkor megszólalt Chigi Agostino:

- Érdekel ez a fiatalember, szívesen megismerkedném vele.

Cardulo meglepetten nézett a bankárra, majd csendes mosollyal mondta:

- Ennél ugyan semmi sem könnyebb. Elég jól ismerem, némi vonzalmat mutatott irántam, mikor Esztergomban találkoztunk. Alkalmilag elviszem a Chigi-palotába.

A Szentlélek bankárja a fejét rázta.

- Nem, inkább ismertesse meg Hanniballal, ő majd tudni fogja, mi a teendője.

Fiametta fehér arca ekkor rózsás lett.

Agostino úr olyan férfi volt, aki nem lepette meg magát az eseményekkel. Amióta Sienából Rómába telepedett, három pápa váltotta fel egymást Szent Péter székén, és bár közülök ketten, Borgia Sándor és a mostani Rovere Julius, halálosan gyűlölték egymást, Chigi Agostinóban valamennyien föltétlenül megbíztak.

Nemsokára talán megint összeül a konkláve. Ha Medici lesz az új pápa - amire ugyan nincs sok kilátása, mert még nagyon fiatal, mindössze csak harminchat esztendő -, de ha Medici lesz a pápa, akkor tudni fogja, hogy ezt némi részben Chigi Agostino buzgólkodásának is köszönheti. Ha azonban Isten mégis úgy akarná, hogy ez az eszes és erős barbár üljön Szent Péter székébe, akkor nem szabad ellenséget látnia Chigi Agostinóban. Szóval: óvatosságra lesz szükség.

A magyarok vakítóan fényes zarándokcsapatja időközben a Campo dei Fiori felé igyekezett.

Miközben végigvonultak a bábész embersorok között, a keleti lovasnépek büszke és szándékos egykedvűségével ültek nyergükben. Nem mutattak semmi meglepetést, körül sem igen néztek, mintha az volna a világon a legtermészetesebb dolog, hogy ők a pusztai lovaikat végigjártassák Róma utcáin.

Pedig a valóságban mindannyian nyugtalanok voltak. Vártak valamit. Minden fordulónál, minden utcasarkon növekedő izgalommal, szinte rettegve várták, hogy a szent város leleplezze előttük a nagyszerű titkot, amelyet magába zár. A nagyszerű, az ősi titkot, amely Róma nevével ünnepélyesen és a csillagokat megremegetve végigkondul a világon, mint egy óriási harang szava.

De végül is nyeregből kellett ugraniok a reggiói kardinális palotája előtt, melyet Bakócz Tamás a szomszéd házzal együtt kibérelt.

Ez pedig az Úr születésének 1512. esztendejében, Boldogasszony havának 26. napján történt.

5.

Midőn II. Julius megtudta, hogy az esztergomi kardinális Rómába érkezik, keserű mosoly vonult végig férfias, komor arcán.

- Úgy látszik, rossz bőrben vagyok, már vonulnak a dögkeselyűk!

Pedig nem akart meghalni, még száz dolga lett volna. Az ő nyugtalan, erőszakos lelke mindent felforgatott és elpusztított maga körül, ami régi és korhadt volt, de az újjáépítésnek még csak az elején tartott. Pedig már hetven esztendő volt.

Milyen tervei voltak neki ifjabb éveiben! A barbárokat ki akarta szorítani a félszigetről, maga akart lenni az egyesített Itália vatikáni cézárja. Egy nagyszerű keresztény ligáról is álmodott, amely kiveri a törököt Bizáncból és Jeruzsálemből. Ő maga lett volna a keresztes seregek fővezére; úgy képzelte, a Boszporusz mellett vívják a döntő csatát - az angyalok és a lázadó démonok halhatatlan csatája lett volna, Buonarroti ecsetjére méltó kép.

És milyen keveset valósított meg mindebből! Jóformán semmit. Az volt a baja, hogy már öregember volt, mikor pápává választották. A legjobb évei bujdosásban teltek, a Borgiák gyilkos gyűlölete elől kellett szökdösnie.

Midőn a konkláve kihirdette Rovere Julian nevét, a rómaiak azt mondták: Mars ült Szent Péter székébe!

Igaz, hogy inkább katona volt, mint pap, korának legkeményebb katonája. Sisakkal a fején, karddal az öklében robogott végig Itálián, útjában szakadatlanul dörögtek a kulcsos címerrel ékes agyúk, szakadatlanul szitált a véreső.

El kellett tipornia az apró zsarnokokat; le kellett igáznia a lázadó Bolognát; a veneziai signoriát, ezt az alattomos kalmár bandát, ki kellett füstölnie a Romagnából. És ilyen aprólékos bajai miatt nem jutott hozzá életének nagy feladataihoz.

Hiába, csapdosta a hidrafejeket, azok csak kinőttek újra. Hol győzött, hol őt kergették; tegnap diadallal vonult be az ellenséges városba, ma már őt ostromolták a feldühödött lázadók.

Tíz esztendő alatt még annyit sem tudott elérni, hogy kipusztítsa az idegeneket Itáliából. A franciák még itt voltak. Ó, hogy gyűlölte ezeket az esetlen barbárokat, akik egyebet sem tudtak, mint zabálni és részegeskedni, akik kopjahegyére tűzték a szentképeket és meszet égettek az antik szobrok márványából. Ha rájuk gondolt, akkor szikrát hányt a vérrel erezett oroszlánszeme, akkor botjával a padlót döfkölte: Ki a barbárokkal! Ki Itáliából!

A spanyolok a pápa hű szövetségesei voltak, de őket sem kedvelte. Sőt utálta a nevetséges hidalgókat, akik tegnap még a mórok kiéhezett cselédjei voltak és ma már, miután meghíztak Új-India aranyán, úgy pöffeszkedtek, mintha süvegtolluk a fellegeket horzsolná.

Majd ha végzett az átkozott franciákkal, akkor a spanyolokra kerül a sor... Mit keresnek Nápolyban? Ki a barbárokkal!

De vajon marad-e ideje? Hiszen már hetven esztendő! Hetven esztendő és még annyi sok dolga volna. Szent Péter ősi szent bazilikáját, a hívők nagy keserűségére, lehordatta, hogy olyan grandiózus dómot építsen a helyére, aminőről eddig még álmodni sem mert a világ semmi építőmestere.

Egyelőre azonban csak meztelen árboc- és gerendaerdő meredezett égnek a Szent Péter-téren. Az öreg Bramante mester, aki a csúza miatt nem tud járni, gyaloghintóból ordítózik és hajszoja a munkások tízezreit. De a munka rettenetes lassúsággal halad... Dolgozzanak éjjel is, fáklyafény mellett!

- A babiloni torony! Sohasem fog elkészülni! - gúnyolódik Pasquino.

Pedig a pápa szeme már a kupolát keresi az üres égen, a kupolát, amely kolosszálisan és mégis könnyedén lebeg majd Róma fölött, mint egy új planéta.

A Vatikánban is bontanak és építenek. Itt olyan cézári palota készül, amely túltesz a Palatinus-hegy minden elkorhadt csodáján. De mikor, nagy Isten, mikor? Síremléket is rendelt magának Julius, egy meghalt pogány istenhez, az Olimpus királyához méltó kriptát. Michelangelót bízta meg vele, de az most a Sixtina képeivel pizmog.

Ha építenie kellene, akkor fest, ha meg képet várnak tőle, akkor szobrot farag ez a Buonarroti. A romagnai városok erősítésével meg egyáltalában nem törődik... Pedig Róma városát is alapjából át kell még építeni, új utcákat törni, templomokat, kórházakat emelni, csatornákat ásni, a Tiberist szabályozni.

Az élet olyan rettenetesen rövid... Rovere Julius, az emberi testet öltött tűzoszlop, túl akarja élni a maga halálát. Az ő szörnyű tetteje örökké élni és uralkodni akar Róma fölött, gigantikus templomok, kolosszális paloták, halhatatlan, dicső alkotások alakjában.

Ó, mért nem végezhet mindent maga? Mért nem építhet, rombolhat, faraghat, festhet a maga kezével? Ezek a művészek, ezek az emberférgék semmire sem valók. Az egy Michelangelo érti meg, úgy ahogy, az ő urát. De mért ülnek olyan sokat a terített asztalnál? Mit citeráznak? Mért alusznak? És az a Rafael mindig asszonyokkal van... Dolgozni, dolgozni! Az élet olyan rövid.

És mialatt kartonok, tervrajzok és költségvetések halmazában turkál, megint háborús hírek érkeznek az Alpesekből. A franciák... Ó, az átkozott barbárok!

A pápa botjával a padlóra üt. Ki velük Itáliából!

De most íme, nagy egyházi parádéval hoznak eléje egy barbárt: Strigonio kardinálist, a sokat emlegetett magyar pátriárkát...

6.

II. Julius egyedül fogadta vendégét. Sötét kárpitos, boltíves szobában, alacsony trónszéken ült. Bakócz Tamás letérdelt előtte, megcsókolta a papucsát, majd a kezét, a pápa azután magához ölelte, megcsókolta arcát és leültette egy zsöllére.

Kíváncsian és hidegen figyelték egymást, és mivel mindkettőnek olyan szeme volt, amely keresztülrát a kőfalon is, mindazt, amit hallomás után már tudtak egymásról, hamarosan ki tudták egészíteni teljes képpé.

A trónon ülő a született uralkodó. Nem pap, hanem katona király. A férfiak férfiai: erős, bátor, büszke, hajthatatlan, mint valami nemes ragadozó. A szíve izzó acél. A lelke a sasé: repülni tud. Szédítő magasságokban kereng, onnan felülről kicsinek lát minden földi dolgot, és kevésre becsüli az embereket. Ilyen tetterő csak minden ezer esztendőben születik. Az erő fölöslege átárad másokra és megnöveszti a környezetét is, a papjait, a művészeit, a katonáit, egész hadseregét. Ő azonban csak a maga erejében bíz, de abban föltétlenül. Mindenre mer vállalkozni és ha nem ő volna Isten földi helytartója, talán megostromolná az egeket is. De már kezd öregedni, láz emészt; gyengesége nem ijeszti meg, csak felháborítja.

A másik a vadkanember. Földet túró ősök származéka. Ennek nincs szárnya, egész életében gyalog járt. De erős, irgalmatlanul józan, ravasz. Bár senkitől sem fél, mégsem harcias, de maga a hideg és rettenthetetlen szívósság. Hírral, dicsőséggel nem sokat törődik, de ha megszimatoz valami prédát, utánavegyi magát, és a hallatlan csökönyösségével végül is legyalogolja. Nincs az a bozót, amin keresztül ne törtetne, nincs az a mocsár, amelyen át ne gázolna. Most a pápai tiara után vetette magát...

Amit parasztfiú elérhet Magyarországon, azt mind elérte, primás, pátriárka, az ország kancellárja lett, mérhetetlen gazdagság ura. A király vakon engedelmeskedik neki, a mágánások földig hajolnak előtte.

És miután már mindennel betelt és jóllakott, tekintete ráesett arra a gigantikus romboló erőre, amely évtizedek óta lassan hömpölyög Magyarország felé, halálos következetességgel, egy vándorló hegylánc, útjában minden életet összemorzsolva.

Annyit beszéltek a török veszedelemről, hogy már meg is szokták, talán komolyan sem vették, de Bakócz most egyszerre megértette benne egy természeti törvény irgalmatlan logikáját. De minek dolgozott, minek harcolt és élt, ha maholnap mindent elnyel a pogány éjszaka?

Most egyszerre a maga és családja hatalmával együtt féltetni kezdte a hazáját. És szívébe nyílt a forró szánalom és az ő szegény, nyomorult, szép és szent országának szerelme.

Miután egy életen át a féktelen önzésével maga is segített a nemzetet az örvény felé vonszolni, most élete árán is megmentette volna a bukástól. Ez őszinte érzés volt. És elhatározta, hogy megnyitja a haldokló Magyarország előtt az Élet Kapuját. És Rómába jött, hogy megszerezze a kulcsokat.

A szentatya jól tudta, mit keres az örök városban Bakócz. Ez nem azért jött, hogy a Scala Sanctán csúszkáljon. Szerette volna kitudni, mely uralkodók támogatására számít a pátriárka. De volt benne annyi olasz ravaszság, hogy csak nagy általánosságban kezdett beszélni az európai királyokról és az ellentétekről, melyek őket egymástól és a Vatikántól elválasztják, hogy így pártvállásra szorítsa a kardinálist.

Kitűnt azonban, hogy Bakócz Tamás valamennyi uralkodó pártján áll. Ékes szavakkal magasztalta az ugráló eszű Maximiliánt, fiúi alázattal ajánlotta a szentatya szeretetébe a perfid veneziai signoriát, majd a megindulástól könnyes szemmel könyörgött neki, hogy béküljön meg a francia rablókkal. Amit mondott, az a béke és a szeretet himnusza volt.

És hogy kétkulacsosnak ne lássék, mindjárt hozzátette:

- Mi, szegény magyarok, a pogányság siralomházában ülünk, mi nem engedhetjük meg magunknak, hogy perbe szálljunk keresztény testvéreinkkel, akiktől szabadulásunkat kell remélnünk.

Szóval: valamennyi uralkodó segítségére számít!

A fogadás véget ért, a pápa megáldotta a távozót.

- Milyen ép a hetven esztendejével, milyen fiatal még! - gondolta fájdalmas irigységgel.

- Nem fog már sokáig élni - gondolta Bakócz, miközben térdet hajtott Rovere Julius előtt.

A szentatya fölkelte trónjáról és csúzos lábával végigbandukolt a szobán, miközben botjával ingerülten döfködte a padlót.

Mi lesz, ha a magyar csakugyan beleül Szent Péter székébe? Erőskezü pápa lesz, az kétségtelen. De mire fogja fordítani erejét?

Arról szó sem lehet, hogy Bakócz folytassa azt, amit elődje megkezdett. Szent Péter temploma? A Vatikán? Romba dőlnek, mielőtt még fölépülnének, Julius pápa hebehurgyaságának tragikomikus emlékei maradnak, Pasquino gúnyiratainak örökös témái.

Mert bizony Bakócz Tamás nem fogja a kereszténység összeharácsolt pénzét római palotákra és márvány kutakra költeni, hanem török háborúkra.

Ő meg fogja csinálni a nagy ligát a pogány ellen, és hogy szövetségeseket nyerjen, oda fogja adni Veneziának a fél Romagnát, a francia királynak Milánót, a spanyolnak, amit akar, egy cafatnyi olasz földet mindenesetre oda fog vetni a svájci parasztnak is, hogy landsknecht-csapatokat szállítsanak.

Szóval: Bakócz Itáliának, az ő szegény, nyomorult, szép és szent Itáliájának drága húsával fogja etetni a vadászkutyáit.

És az egyház bíbora, a nagy javadalmak barbár nepotákra fognak szállani, a romagnai városokat magyar pereputty fogja szipolyozni. Itália aranyköntösét cafatokra fogják tépni, hogy az idegen népek takarják velük a meztelenségüket, Róma pedig, a szent Róma, amely csak úgy tud virágozni, ha az egész világ aranyával locsolják, le fog soványodni, el fog hervadni, el fog zúllani barbár urak kezén.

Mert mi Bakócz Tamásnak Róma? Ami Rovere Juliusnak Magyarország! Midőn már itt tartott, forró vére a fejébe szökött és haragosan mormogta: Ki a barbárokkal!

7.

Miközben a pátriárka a szentatyánál tisztelgett, azalatt a kíséretéhez tartozó magyar urak a Vatikán előszobáiban és folyosóin, a csatlósok és szolgák pedig Szent Péter terén várakoztak.

Az urak közt volt ifjú Vértesi Tamás is, Bakócz keresztfia, aki a bevonulás alkalmával bemutatott lovas tudományával rászolgált a rómaiak elismerésére.

A címzetes apátúr csak olyankor viselt papi köntöst, ha keresztapja külön ráparancsolt, és ezúttal lila arannyal hímzett fekete ruhában jelent meg, amelynek azonban csak a színe volt egyházi, a szabása nagyon is világi volt. Az oldalán derék pallost viselt, de azért nem annyira vitéz, mint inkább apród benyomását tette.

Márton kalocsai kanonok társaságában sétált fel-alá a széles folyosón. A főtisztelendő úr az egyházi és világi tudományokban egyaránt jeleskedő férfiú volt, annak idején ő készítette elő Tamás úrfiát a ferrarai főiskolára.

E pillanatban így szólt növendékéhez.

- Nagyon örvendek, hogy végre eljutottam e híres városba, hol nemcsak nagy lelki hasznot, hanem sok művészeti gyönyörűséget is remélek. A szépművészetek közül én a piktúrát kedvelem kiváltképpen. Önhittség nélkül merem mondani, hogy értek is hozzá, és a mi dicsőséges Mátyás királyunk gyakran hallgatta meg jó tanácsomat. Én hoztam Magyarországba udinei Andreát, aki jeles mester volt, mert nagy kék szemekkel és rózsás orcával ábrázolta a szenteket, rangjukhoz illő szép virágos selyem és bársony ruhát festvén nekik. És amit leginkább becsültem benne: a csillagokat és a holdat mindig igazi arannyal csinálta. A képírók általánosságban ügyes emberek, de hiányzik belőlük a tudományos elmélyedés, azért szükséges, hogy tekintélyes és kegyes férfiak utasításai szerint dolgozzanak, mert ha magukra hagyják őket, akkor elbizakodnak, és istentelen zagyvaságokat festenek.

A tisztelendő úr mindezt ékes latin nyelven adta elő. Ekkor egy púpos kis olasz, aki éppen elhaladt mellettük a folyosón, hirtelen megállott és mélyen meghajolva kiáltotta:

- Mily öröm és büszkeség nekem, ha hallom, hogy előkelő külföldi főurak megbecsülik az itáliai művészet alkotásait. Ez kötelességemmé teszi, hogy felajánljam nagyságtoknak szolgálataimat. Ez annál is inkább kötelességem, mert attól kellene tartanom, hogy máskülönben holmi tudatlan és haszonleső cicerone élne vissza nagyságtok nagylelkűségével. Az én nevem Cechino, közbecsülésben álló, bár mostoha sorsú római családból származom. A Vatikánban kitűnő összeköttetésem vannak és maga a szentatya is elismeréssel szokott rólam nyilatkozni.

- Én kalocsai kanonok vagyok és Kalocsa igen híres város - mondta nem minden önérzet nélkül a tisztelendő. - Ez a nemes úrfi pedig a főtisztelendő pátriárka keresztfia, maga is már címzetes apátúr.

A púpos ember újra meghajolt, ezúttal majdnem földig.

- Ha a folyosó végére fáradnak velem nagyságtok, akkor mindjárt bemutatom a híres Laokoon-szobrot, amelyet hat esztendővel ezelőtt ástak ki az Esquiline, és amelyért ezer-hatszáz scudit fizetett a szentatya.

A márványkép valóban ott állott a keresztfolyosón. Cechino megmagyarázta a jelentőségét:

- Ez a Laokoon ördög, aki a paradicsomba küldte az első kígyót, és aki most a két sátáni fiával együtt elveszi gonoszságának méltó büntetését.

A kanonok azonban olvasta Homért, és erélyesen ellentmondott Cechinónak, körülményesen felvilágosítván őt a szobor igazi jelentőségéről, mire azonban a púpos ember szárazon csak ennyit mondott:

- Ismerem ezt az elméletet is, de a tudósok még nem döntötték el, hogy mi az igazság.

A tisztelendő úr a vatikáni kápolna készülő falfestményei iránt érdeklődött, és Cechino a folyosó végében egy ajtóra mutatott, amely nyers deszkákból volt összetákolva:

- Ott van a kápolna, de nem lehet bemenni, mindig zárva tartják.

A kanonok úr azonban mégis megnyomta a kilincset, és az ajtó megnyílt. Ekkor mind a hárman beléptek. A templom tele volt faállványokkal, a padlón pedig festékes foltok éktelenkedtek. A falon azonban ott függött az ítélet napjának kartonja.

- Jaj - kiáltotta elszörnyűködve a kanonok - ez a festő ugyan becsapja a mi szentatyánkat! Miféle vad összevisszaság ez? És mennyi szemérmetlen meztelenség! És ki legyen az ott fenn a magasban? Talán csak nem a mi dicsőséges Jézus Krisztus urunk? Isten bocsáss, hiszen ennek csupasz arca van és akkora mellkasa, mint egy székhálólegénynek... Hát nem tudja az a boldogtalan piktor, hogy a Megváltónak szőke szakálla volt, a feje fölött arany glóriatányér fénylett, a teste pedig olyan karcsú volt, mint a lilomszál? Ezt az istenkáromló képet nem szabad a falra festeni!

E pillanatban megszólalt egy szörnyű hang a faállványok legtetején.

- Miféle vadembereket csődített megint ide az a púpos majom? Hordjátok el magatokat! Halljátok?

A láthatatlan ember olaszul beszélt, a tisztelendő úr nem értette meg, de Cechino azonnal kirohant az ajtón, Tamás úrfi pedig, aki Ferrarában jól megtanult olaszul, elnevette magát.

De aztán elment a kedve a nevetéstől, mert egy rocska meszes víz zuhogott le a magasból. Sietve menekültek; a púpos ember az ajtó előtt várta őket.

- Ki az a goromba ember? - kérdezte a felháborodástól lángoló kanonok.

- Michelangelónak hívják - mondta Cechino.

- Majd följelentem a majordomusnak, az megtanítja, hogyan kell nemes emberek előtt viselkednie!

- Azt ne tegye nagyságod, mert a szentatya ezt a festőt többre becsüli akármelyik kardinálisánál.

A kanonok nem válaszolt, csak nagyon csodálkozott, és rosszállóan csóválta fejét.

Cechino pedig másra terelve a szót, felajánlotta, hogy megmutatja önagységuknak a Colosseót, amely arról nevezetes, hogy több ablaka van, mint a világ bármely épületének. A Colosseót, szerinte, a kegyetlen Nero császár építtette, hogy fenevadakkal tépesse szét a szent vértanúkat.

De ekkor a kanonok egy kedves, régi ismerőse sietett feléjük kitárt karokkal. Cardulo Bernát prelátus volt, aki egy délceg külsejű ifjú lovag kíséretében jött a folyosón.

Miután az urak köszöntötték egymást, a prelátus így szólt a púpos emberhez:

- Cechino barátom, ezeket az urakat át fogod nekem engedni, majd én leszek a ciceronéjuk. És hogy meg ne rövidülj, fogd ezt!

Azzal némi pénzt nyomott a tenyerébe, és a púpos ember fanyar alázatossággal elsompolygott.

A kanonok úgy megörült Cardulónak, ahogyan csak idegenben járó magyar ember tud megörülni a jó ismerősének.

- Ezt nevezem aztán szerencsés véletlennek!

- Nem véletlen - válaszolt a prelátus -, tudtam, hogy itt vagy a pátriárka úrral, és már egy órája, hogy tűvé teszem utánatok a Vatikánt. Ha látni akarod Róma nevezetességeit, szolgálatodra állok. Ez a nemes fiatal barátom pedig, Vico Hannibal úr, boldog lesz, ha Tamás úr elfogadja az ő társaságát. Mi öregek majd sorra látogatjuk Róma hét legszentebb főtemplomát, a fiatalok pedig, ha eleget tettek keresztényi kötelességeiknek, tisztességes világi szórakozások után fognak járni.

Hannibal úr lendületes mozdulattal megemelte tollas süvegét. Igen előkelő volt a piros bársonyruhájában. Arannyal hímzett pantallérján hosszú kardot és remekműű tört viselt.

Tamásnak megtetszett az ifjú ember. Kezet nyújtott neki és azt mondta:

- Legyünk jó barátok!

8.

Hannibal úr a Capriuolo-ba vitte barátját tizenegy órai ebédre; a vendéglő, hol provence-i és angol nemes zárandokok társaságában ebédeltek, híres volt az örökvárosban bőjti pástétomairól és szicíliai borairól.

Ebéd után a jó barátok csatlósáikkal hazaküldték hátsólovaikat, és gyalogszerrel nekiindultak a zezugos utcáknak, hogy megnézzék a farsangi álarcosokat, akik a kormányzó kardinális úr engedelmével ma már mutatkozni kezdtek Róma utcáin.

Az Angyalvár hídján fényes lovascsapat jött szembe velük, a csapat élén ifjú ember haladt, aki szép és pompás volt, mint egy arkangyal. A neve is arkangyalé volt:

- Urbinói Rafael, a híres festő - magyarázta Hannibal. - A szentatyához megyen a Vatikánba, és akik körülette vannak, azok tanítványai és barátai.

Tamás igen elcsodálkozott, hogy némely mesterembernek itt szinte olyan becsülete van, mint otthon nálunk a megyéspüspöknek.

Egy nagy tér sarkán jókora embercsődület volt.

- Itt van Pasquino! - szólt vidáman Hannibal.

Pasquino a fej nélküli, csonka kőszobor, amely a felelősséget viseli mindazokért a szatírákért és epigrammokért, amelyekkel ismeretlen kezek körül szokták ragasztani. Ezúttal is fehér volt körülötte a fal a sok írott cédulától.

Valaki hangosan olvasta a költeményeket, és a hallgatók tapssal vagy püsszegéssel mondtak ítéletet.

Volt az epigrammok közt olyan is, amely Bakócz Tamásról szólt. Melyik a világ legerősebb vára? - kérdezte a költő. - A Vatikán. Mert Macedóniai Fülöp ugyan arra vállalkozott, hogy egyetlen arannyal megrakott számmal elfoglalja a legerősebb várat, de Strigoniónak mégis negyven arannyal megrakott öszvérré van szüksége, hogy elfoglalja a Vatikánt.

Julius pápának is kijutott a gúnyolódásból. A szentatya azonban sohasem gondolt arra, hogy ráüssön Pasquino szájára. Sas nem vadászik szúnyogra.

A jó barátok tovább sétáltak, és most már tarka álarcos menetekkel találkoztak, amelyek muzikaszóval és rikoltozva vonultak végig a városon.

Mitológiai istenségek voltak, és asszonyoknak öltözött férfiak, de ördögök is akadtak közöttük, és másféle torz pofák, amelyek nagyjából a hét főbűnököt ábrázolták. Az istenfélő rómaiak ezeket gúnyos hurrogással és szitkokkal fogadták.

A nagy tolongásban Hannibal egyszerre csak elpárolgott a barátja mellől. Tamás körülnézett, hogy megkeresse a lovagot, és ekkor hirtelen egy félelmetes külsejű álarcossal nézett farkasszemet.

Hórihorgas, a hosszúra nőtt ifjú apátnál jó fejfel magasabb fekete alak volt. Testén bő redőjű szörkámzsát viselt, fején hegyes csuklyát, amely arcát is eltakarta. A csuklya kerek szemnyílásából komor tűzben forgó, rettenetes szempár villogott Tamás felé.

A fekete barát keresztbefont karokkal állott előtte. Tamás tudta, hogy ez csak farsangi tréfa lehet, de azért mégis valami babonás borzongást érzett.

- Ki vagy? - kérdezte meghökkenve.

- Szolga - válaszolt mélyen zengő orgonahangon a barát. - A csillagok szolgája vagyok, Vértesi Tamás.

- Hát ismersz engem?

- Már akkor is ismertelek, mikor még bölcsődben sírtál az erdődi udvarházban. Akkor is melletted voltam, mikor király apródja voltál Buda várában. És akkor is, mikor deák voltál Ferrarában.

Tamás olyasmit érzett, mintha a süvege alatt felborzolódna a haja.

- Én sohasem láttalak még - hebegte zavartan.

- Látható alakban ma jelenek meg előtted először, Vértesi Tamás, mert ma van a csillagok fordulásának napja.

- És mit akarsz tőlem?

- Kezedbe teszem a jövődet. A tiédet, a nemzetségedét, egész népedét.

Tamásnak nem volt kedve nevetni, bár mégis azt mondta:

- Gúnyolódol, barát?

- Elvégzem a parancsot. Ha megérted, akkor győzni fogsz. Ha nem érted, akkor az alomba esel.

- És mi a parancs?

- Lásd magad!

A fekete barát kerek kis tükröt tartott Tamás szeme elé. Tamás a saját kisebbitett arcát látta benne. A barát most a kámzsája ujjával megtörülte a tükröt és ekkor színes kép jelent meg az üveg alatt.

Az ifjú apát szívéen édes rémület nyilallt át: a Bakócz-család címerét látta a tükörben, a címert azonban sisak helyett a pápai szent tiara koronázta. Kicsit homályos volt, mintha nem is aranyból, hanem ködpárából volna, de mégis tiara volt. Egy angyal tartotta két kezével a pajzs fölé...

Nos, az eredeti erdődi Bakócz-címernek is angyal a pajzstartója, de ez itt egészen más, egészen különös angyal. Szárnya nincs, a haja pedig rozsdavörös - ki látott még ilyen angyalt? -, a köntöse halványzöld és arannyal ékes, a kezén, amely a tiarát fogja, zöld kesztyűt visel. Ki látott még kesztyűs angyalt?

Az egész tükörkép alig volt nagyobb egy aranyscudónál, de Tamás mohó tekintete mégis fölfalta minden aprólékos részletét, mint egy finoman kidolgozott miniatúr rajzát.

A fekete ember a köntöse ujjával újra végigsimított a tükrön, a kép eltűnt, és Tamás megint csak a maga dült ábrázatát látta.

Meg akarta ragadni a barát kámzsáját, de a puszta levegőbe markolt, a fekete ember már akkor eltűnt a vidáman cincogó sokaságban, és Tamás nem is bukkant rá többet, bármennyit kereste is.

Hanniballal sem tudott többet találkozni aznap. Végül is hazament a reggiói palotába. Ott megmondták neki, hogy a keresztapja már kérdezett utána.

A pátriárka maga szokta intézni legtitkosabb ügyeit, és ilyenkor a keresztfiát használta szekretáriusnak. Az este is gyertyafény mellett leveleket és jegyzeteket mondott neki tollba.

Az úrfinak máskülönben alig volt titka a keresztapja előtt, de a fekete barátról nem mert neki szólni. Az ilyen kísérteties jelenésről hallgatni kell, különben nagy szerencsétlenség érheti az embert.

Mert bizonyos, hogy vannak a csillagok alatt titokzatos hatalmak, amelyek olykor beleártják magukat az emberek dolgába.

De hogyan értse a csillagok üzenetét? - És miközben ezen töprenkedett, félelem fogta el, hogy pusztá tudatlanságból megronthatná nemzetségének szerencsáját.

Jó sokáig nem tudott elaludni az éjjel, bár a rendes esti imádságát ezúttal megtoldotta néhány páterrel.

A zöldkesztyűs angyalra gondolt és úgy rémlett neki, hogy már látta valahol a bájos rőthajú fejét. Ez neki régi, édes ismerőse volt... Talán gyermekkori álmaiból? Vagy talán a szentkönyvekben látta, amelyeknek hímes iniciáléit oly szívesen nézegette az esztergomi könyvesházban?

9.

Vico Hannibal reggel beállított a palotába. Mentegette magát, hogy tegnap elszakadt a barátja mellől, maga sem tudta, hogyan történhetett.

Boldogasszony napja lévén, a lovag indítványára elmentek a dominikánusok Mária-templomába, amely a pogány Minerva-templom helyén épült.

A fiatalurak azonban lekéstek a nagymiséről és mire a térre értek, a hívők már kiözönlöttek.

Sok szépen öltözött, főrangú hölgy volt ott, de akadtak lenge erkölcsű némberek is, akik arannyal és ezüsttel kivarrt fiúruhában merészkedtek a templomba. Tollas süveget is viseltek a fürtös fejükön és bársonytokos vékony kardot az oldalukon, és bár a jámbor dömés atyák az ilyen hóbotos divatot az ördög libériájának nevezték, sokan a nők közül tetemes lelki kárukra mégis mutogatni akarták a formás lábszárukat.

A templomtér teli volt cifrán öltözött apródokkal és csatlósokkal, akik a hátsólovakat és öszvéreket őrizték, mert abban az időben valamirevaló asszony szégyellte volna magát, ha fél tucát cseléd nélkül mutatkozik az utcán.

Tamás arca egyszerre elhalványodott, lélegzete is elakadt: a templom lépcsőjén váratlanul szembejött vele ő, akinek képével teli volt az esze és a szíve: a címeres angyal!

Ez örültség, ez álomba való - de mégis igaz! Kecsesen meghajtott fejjel, szerényen mosolyogva jön le a lépcsőn... A haja rozsdavörös, a ruhája halványzöld és arannyal hímzett, a kezén pedig, mellyel a tükörben a szent tiarát fogta, a kezén most is zöld selyemkesztyűt visel.

És most már azt is tudta, miért olyan ismerős neki az angyal arca: hiszen ez ő, a százsorszép, akit a bevonuláskor a korzó loggiája alatt látott, miközben rakoncátlan táltosával vesződött.

Hannibal nem vett tudomást barátja nagy felindulásáról, hanem egyenesen a zöldkesztyűs hölgy elé lépett és mély meghajlással mondta:

- Madonna Fiametta, engedje meg, hogy én és nemes magyar barátom, Tamás apátúr, meghódoljunk az ön szépsége előtt és felajánljuk szolgálatainkat.

A hölgy szintén meghajolt és bájos szerénységgel válaszolt:

- Nagyon fogom ezentúl szeretni az én szegényes szépségemet, ha elég ereje volt, hogy felém vonzza ilyen kitűnő nemesemberek figyelmét.

Már hozták a hattyúfehér hátsólovát és az öszvéreket a kísérő asszonyok és apródok számára.

Egész csapat nemes úr állott körülötte, mindegyik szerette volna Fiamettát kengyelbe emelni.

A hölgy azonban Tamás felé fordult, aki még egyre némán és mereven nézte.

- Nem ismerem a te nagyságod országának szokásait - mondta latin nyelven. - De Rómában a megbecsülés és a bizalom jele, ha egy férfit arra kérünk, hogy szánja meg asszonyi ügyetlenségünket.

Az apátúr mégsem járta hiába a ferrarai főiskolát. Lehajolt és összekulcsolt két tenyerét odakínálta Fiametta lábának. A leány azonban előbb kis keszkenőt terített Tamás tenyerébe, csak aztán tette belé gyönggyel kivarrt, keskeny bársony topánját. És az ő segítségével könnyedén nyeregbe ült.

Midőn megindította lovát a Pantheon irányában, még egyszer visszamosolygott Tamásra, mintha régi jó barátok volnának.

Olyan valószínűtlen szép volt magas fehér lován, mint egy álmokép. Tamásnak úgy tetszett, mintha a levegő megtelnék körülötte fényességgel, és mintha valahol ezüst trombiták szólnának.

És valami édes forró illatot is érzett. Talán kivirágoztak a kövek? Nem, ez már nem volt képzelődés, az illat a kis selyemkendőből áradt, amelyet még mindig a kezében tartott. Ezüstcsipkés zöld keszkenő volt.

- A kendőt vissza kell adnod, még ma el kell neki vinned - vélekedett Hannibal -, nehogy afféle dicsekvő gézengúzknak tartson, aki könnyűszerrel akar szerelmi záloghoz jutni.

Később azt mondta a lovag:

- Elpirult, mikor megérintetted a lábát, észrevetted?

A magyar ezúttal sem válaszolt, de maga is elpirult. Hannibal pedig nevetve mondta:

- Fiametta pirulásáért most száz ember irigyl Rómában, és van köztük tíz, aki szívesen beléd merítené a törét.

Tamás még egyre érezte tenyerében a könnyű láb nyomását. Ez az érzés nagyon édes volt, és lassankint továbbszívárgott a karjában, fel egészen a szívéig.

10.

Ebéd után elvitte Fiamettának a keszkenőjét.

Az apátúr nagy dísszel, egy tucat lovassal vonult a Sciarra-palota elé. Hannibal nem kísérmehet el ezúttal, őt valami szerelmi légyotlon várták. (Olyan titkolódzva és annyi önérzettel jelentette ezt, mintha legalább is hercegnő volna a kedvese, pedig trasteveri csaplárosné volt.)

Tudta Fiametta, hogy Tamás el fog jönni? A lépcső alján várta, díszbe öltözött szolgálai sorfala közt. Mint egy nagyurat. De hiszen Tamás az is volt, nagyúr, mégpedig a javából: a pápajelölt legkedvesebbik atyjafia, a Vatikán jövendő hercege.

Karcsú oszlopos márványpitvaron keresztül kis szobába vonultak, amelynél ékeesebbet Tamás még a budai kastélyban sem látott.

A falakat aranyszövésű kárpitok borították, a padlót ázsiai selyemszőnyegek. Egy buján faragott szekrény polcai tele voltak a római ötvösművészet kincseivel, a szekrény tetején zománcos nagy páva pöffeszkedett. A kis asztalon, amelyhez telepedtek, néhány könyv és egy háromhúros teknősbéka-chitarra feküdt.

Fiametta mosolyogva vette át Tamás kezéből a keszkenőjét. Meghatóan bájos profilját szelíd aranyfényrel remegte körül a festett ablak.

- Ez a szerény kendő lesz ezentúl kelengyém legértékesebb kincse, mert neki köszönhetem, hogy nagyságod megtisztelte házatam.

Az apátúrnak erre olyasmit illet volna válaszolnia, hogy a keszkenő, melyet Fiametta keze érintett, fölér Vénusz aranyövével - de egyelőre még annyira elfogult volt, hogy nem jött szó a nyelvére. Ó, milyen irigylésre méltó volt az ő Hannibal barátja, aki úgy beszélt az olimpiai istenekről, mintha egy utcában laknék velük!

A ház úrnője tudni óhajtotta, hogy milyen benyomást tettek vendégére Róma régiségei, és maga olyan avatottsággal beszélt a klasszikus építőművészetről, mint valamelyik bolognai doktor.

A társalgás eddig latin nyelven folyt, midőn azonban Fiametta egy odavetett megjegyzésből megértette, hogy vendége megtanulta Ferrarában a lingua volgara-t is, rögtön olaszul kezdett beszélni.

És ekkor az egész nő megváltozott. A klasszikus nyelv komoly szépségével együtt levetette modorának pompázó ünnepiességét is, egyszerre nagyon bizalmas, jókedvű és kecses lett.

A cselédek Frascati bort hoztak aranykannában. Fiametta keveset ivott, később az albanói hegyi parasztok dalaira terelte a szót, majd kezébe vette chitarráját, és halk, édes hangon énekelni kezdett:

*Fiore dell' Uva!
E s'angela tu sei, fammo la prova,
In paradiso andiamo tutte e due...*

Tamás szomjas füllel hallgatta, és telhetetlen szemmel nézte... De azután megkorholta önmagát. Mi ez? Ők itt pillangókat kergetnek, pedig a fekete barát gigantikusan áll az élet kapujában.

Fiamettának is ilyesmi járhatott eszében, mert elhallgatott, az arca pedig elborult. És egyszerre Tamás karjára tette kezét, az arca már fehér lett az izgalomtól.

- Én ma szándékosan az ön kezében felejtettem a kendőmet, mert azt reméltem, el fogja nekem hozni. Dél óta folyton várom, mert fontos beszédem van önnel. És lássa, milyen tökéletlen teremtés a nő: egy óra óta együgyűségeket fecsegek, és nem merem elmondani azt, amivel teli van a szívem...

Most ki fog pattanni a nagy titok!

Fiametta tovább beszélt, halk hangon, lehunyta szeme elé tartva összekulcsolt két kezét, mintha a gyóntatójának beszélne.

- Velem valami félelmetes és érthetetlen dolog történt, amit, ha valaki, csak ön magyarázhatna meg. Az éjjel álomlátásom volt. Azt álmodtam, templomban vagyok. Zöld ruha volt rajtam és zöld kesztyű, ahogyan ön ma a Maria sopra Minerva előtt látott. Egy óriás, fekete barát állott mellettem és kinyújtott kezével egy címerpajzsra mutatott, amely a levegőben lebegett. Álmomban jól megnéztem a címer rajzát: piros kerékből kinövő szarvast ábrázolt. Ugyanezt a jelvényt láttam az ön szolgálóinak mellén is...

- A pátriárka címere! - mondta Tamás, akin már akkor is nagy izgalom vett erőt, midőn Fiametta a fekete barátot említette.

- Hallgassa tovább! A fekete ember, akinek arcát nem láthattam, később a templom oltárára mutatott. Az oltár selyemvánkosán a pápai tiara feküdt. Megértettem, hogy nekem a tiarát rá kell helyeznem a címerre. Engedelmeskedtem a parancsnak, és midőn a korona a pajzsot érintette, egyszerre megzendült fölöttem az ég, és ezerhangú, himnikus éneket hallottam. Erre fölébredtem. Azóta zavart vagyok, és szomorú sejtelmek gyötörnek. Félek, az álmom szerencsétlenséget jelent. Mert mi közöm lehet nekem, szegény bűnös nőnek, a pápai hatalom szent jelvényeihez? Úgy gondoltam, mivel az ön bátyjának címerét láttam álmomban, ön talán valami útbaigazítást adhatna nekem.

Fiametta Tamás felé fordult és könnyörögve nézett a szemébe.

Most már világos: egy titokzatos erő, amelynek mibenlétét ember meg nem értheti, legföllebb, ha sejtheti, velük kettőjükkel akarja elvégeztetni a nagy munkát! Ez a gondolat boldog rémülettel töltötte el Tamást, és megoldotta a nyelvét. Elmondta Fiamettának tegnapi kalandját a fekete baráttal és a varázstükörrel.

Ah igen, vannak rettenetes emberi energiák, amelyek túlélnek a testi halált, és olykor előbukkannak titokzatos rejtekhelyükről, hogy szolgálatukba kényszerítsék az élőket.

Ilyen volt az a Kapisztrán János nevű kapucinus is, akit a magyarok szentként tisztelnek. Meghalt hatvan esztendővel ezelőtt, de szörnyű törökgyűlölete ma is él még, és szikrát hány, valahányszor pogány közeledik a magyar határok felé. Ilyenkor a kapucinus barát szelleme megjelenik az éjszakában, harsogó szózatként riasztja az embereket, tüzes és véres álmokat küld rájuk, fegyverkezésre, harcra tüzeli őket...

Kapisztrán János! Tamás megdöbben a saját ötletétől. Miért ne lehetne a fekete barát Kapisztrán szelleme? Mindazok közül, akik az égen és a földön vannak, ő kívánhatja leginkább Bakócz Tamást pápának, mert Bakócz pápasága halálos csapás volna a pogánynak...

Fiametta édes és alázatos áhítattal hallgatta minden szavát.

- Jaj nekem - sóhajtott -, mily súlyos teher nehezedik az én gyöngé vállaimra!

De azért egy pillanatig sem gondolt arra, hogy kivonja magát a parancs alól. Sőt csakhamar neki is bátorodott, mert eszébe jutott Aesopus példája az egérről, amely megmentette a rab oroszánt.

És most már maga is reményli, hogy némi szolgálatára lehet a nagy ügynek. Politikához ugyan nem ért, de ismeri a vatikáni embereket és asszonyi ösztöneivel talán el tudna igazodni a cselszövések labirintusában. Az olasz kardinálisoknak, főleg a fiatalabbaknak, sok titkát tudja, és ezeknek talán hasznát vehetné Tamás.

Egy szép Mária-kép volt a szobában, a fiesolai Angelico testvér műve.

- Ugye, ő Magyarország patrónája? - kérdezte Fiametta.

Meghajolva állott a Boldogasszony előtt, mintha imádkoznék, aztán megfordult és szelíden Tamás tenyerébe tette ámbrazagú kis kezét. Ez fogadalom volt.

Midőn az apátúr elment, Fiametta lekísérte a pitvarig, és megköszönte a nagy tisztességet, amely házáat érte. A pátriárka csatlósai ezalatt a palota lépcsőjén ültek és kockát vetettek.

A reggiói palotába érve, Tamás rögtön a kamrájába ment. Szerencse volt, hogy a pátriárka úr nem kérdezett utána, mert ha ma emberek közé kellene mennie, biztosan részegnek hinnék.

De ez több volt a részegségnél. Valami nagyszerű görcs szorította össze bensejét: az őrző öröm görcse.

Maga azt hitte, annak örül, hogy megtalálta a nemzetsége felmagasztalásához vezető utat, pedig igazában egészen másnak örült és egészen más valamit talált meg: a nőt.

Mint egy tüzes, arany hullócsillag, úgy esett bele a lelkébe. Lobogó lánggal égett, és ő boldog lett volna, ha megsemmisülhetne ebben az érzésben.

Szeretett volna valamit tenni. Valami nagyot, halhatatlant. De mi is telhetnék ilyen szegény barbártól? Szeretett volna Fiamettáért megvívni, életre-halálra.

11.

A pátriárka, miután egy ideig körültaogatódzott, mint róka a jégen, egyszerre vidáman nekiindult, és nagy biztossággal járni kezdett Róma síkos talaján.

Most már tudta, mi a dolga! Mindenekelőtt szabadulnia kell a magyar kíséretétől.

Hasznára voltak első föllépésekor, egzotikus pompájukkal Bakócz Tamás hatalmára és gazdagságára terelték a figyelmet, de ha hosszabb ideig itt vesztegelnek, akkor tönkre fogják tenni a népszerűségét, mert a magyar urak pöffeszkedni fognak a polgárokkal szemben, a huszárok pedig össze fognak verekedni a pápai zsoldosokkal.

Azonfelül a sok unatkozó magyar könnyűszerrel az idegen uralom lealázó képeit idézheti fel Rómában. Tehát Márton kanonok vezetése alatt sietve hazaküldte kísérőit, csak a legbizalmasabb pár emberét tartotta maga mellett, de azokat is római köntösbe bújtatta, egyébként pedig olasz papokkal, zsoldosokkal és szolgálakkal vette körül magát.

Azután nekilátott a pápaválasztás előkészítésének.

Mindenekelőtt adatokat szerzett a szent kollégium tagjainak életviszonyairól és szokásairól, különös súlyt vetvén emberi gyöngéik megismerésére.

Mindenütt voltak ügynökei és kémei, a főtisztelendő urak palotáiban éppúgy, mint az idegen követségeken, és ezek a bizalmas emberek persze semmit sem tudtak egymásról.

A Vatikánból Cardulo prelátus hordta neki a híreket. Ez a kitűnő diplomata mindvégig híven szolgálta Bakócz Tamást, de ugyanolyan hűséggel buzgólkodott a szentatya, Chigi Agostino, sőt Medici Giovanni szolgálatában is.

El kell ismerni, hogy sohasem árulta el egyik megbízóját a másiknak, és ha kétfelől történetesen olyan megbízásokat kapott, amelyek keresztezték egymást, akkor ő lelkiismeretesen eleget tett mind a kettőnek, és a sorsra bízta, hogy milyen kavarodás legyen ebből.

A pátriárkának az volt egyik sarkalatos elve, hogy minden ember megvásárolható. És tudta, hogy a kardinálisok emberek.

A főtisztelendő urak fejedelmi udvart visznek, és ötven-hatvan lónál kisebb kísérettel nem szívesen mutatkoznak az utcán, pedig egyik-másiknak elég szerények a javadalmai.

Majd mindegyikük szenvedélyes gyűjtő; az egyik antik szobrokat gyűjt, a másik képeket, ez érmekeket, amaz régi kéziratokat, a legtöbbje mindenfélét gyűjt. Az aranyat megvetéssel vissza lehet utasítani, de hol az a gyűjtő, aki meg merne vetni egy Virgilius-kódexet, egy pergamoni gallus-szobrot, egy Filippo Lippi-képet?

Volt a főtisztelendő urak közt olyan, aki belefogott egy nagyszerű villába, de abba kellett hagynia az építkezést, mielőtt még tető alá jutott volna, mert elfogyott a pénze.

Egy másiknak fia volt, annak igen szeretett volna valami kisebb fajtájú hercegséget vásárolni a nápolyi királyságban.

Volt egy szent öreg, egy aszkéta, annak már nem kellett semmi. De a templom, amely után a címét nyerte, dűledezett... Haj, ha azt valami jó lélek átépítené!

Bakócz úr nagy gonddal gyűjtötte az ilyen adatokat.

Minden főtisztelendő bíborosnak külön törzskönyve volt a reggiói palota titkos levéltárában. A bizalmas írásokat Tamás szerkesztette keresztapjának utasításai szerint.

Benne föltétlenül megbízott a pátriárka. Ő viszont senkiben sem bízott, csak Fiamettában. Meg volt róla győződve, hogy a leány nélkül, aki felsőbb hatalmak kiválasztott eszköze, hiábavaló lenne Bakócz minden munkája.

Mindennap ott volt a Sciarrában és mindennap olyan remegő, szent áhítattal lépett a selyemfalú asszonyszobába, mint Dante a Paradiso-ba.

És minden szó, amit Fiametta mondott, minden mosolya édes, tüzes és kitörülhetetlen rovás-írással íródott a szívébe.

A pátriárka akkoriban csodálkozva tapasztalta, hogy keresztfia, a római társasággal való sűrű érintkezése közben, mennyire gyarapodik a világi bölcsességben. Olyan tiszta szemmel látja az embereket és az eseményeket, hogy sok esetben el lehet igazodni a szava után.

Hogy Tamás leginkább a Fiametta esze után beszél, arról sejtelve sem volt. Mert a fiatalok megállapodtak egymás közt, hogy nagyszerű titkukat nem árulják el még a gyóntatójuknak sem.

Egyszer délután Tamás egy csodálatos szép hátsólovat látott a kispalota kapuja előtt. Király alá való paripa volt, Arábia négy lábú főnemességének véréből sarjadt állat. Az idegen csatlósok azt mondták, nagyságos Chigi Agostino úr hátsója. A nagy bankár Konstantinápolyból kapta, a szultán küldte neki.

Ki az a Chigi, akinek a török császár baráti ajándékot ad?

Egy feketeruhás, idősebb urat talált Fiamettánál.

- Legjobb barátom, második atyám - mondta a leány.

Tamás elkedvetlenedett. Mit keres itt a bankár? Kellemetlennek találta a szúrós, kutató tekintetét... Kissé le is nézte magában Fiametta jó barátját, aki végre is afféle pénzváltó ember volt, bár kardot viselt az oldalán.

Agostino úr nagy tisztelettel köszöntötte a fiatal urat. Tamás már megszokta ezt a tiszteletet, újabban lépten-nyomon találkozott vele Rómában. Ha végiglovagolt a Lungarán, a mesteremberek a süvegüket lengették; ha püspökkel találkozott, az mosolyogva adta rá áldását; sőt újabban Vico Hannibal is, akit pedig barátjává fogadott, olyan alázattal buzgólkodott körülötte, mint a kurta nemes a nagyúri patrónusa körül.

De annyit hamar megsejtett Tamás, hogy a Szentlélek bankárjának kellemetlen szeme egyike a legnagyobb szerű látószerveknek. Ez belelát elsüllyedt évezredekbe és felismeri Róma nagyságában azt, ami igazán nagy, és Hellas szépségeiben azt, ami igazán szép. Ez a szem meg tud mámorosodni, ha Petrarca *Canzoniere*-jét olvassa, és kicsinylően mer mosolyogni ha *Africa*-jába pillant. Ez csalhatatlan ítélőképességgel méri össze az antik és a mai művészet alkotásait.

És beszéd közben kitűnik, hogy a távoli Magyarországra is ellát. Szapolyai és Verbőczy csupaszon állanak előtte, bár hibásan ejti a nevüket, és meglátja a titkos erőket, amelyek az országgyűlés szónokló és veszekedő pártjait mozgatják.

Végleg azzal nyerte meg Agostino úr a magyar úrfi rokonszenvét, hogy hamarosan magára hagyta őt a ház asszonyával.

- Az ilyen kupeckedő embernek soha sincs pihenője - sóhajtotta mosolyogva.

De előbb meghívta Tamást magához.

- Van egy kis házam a Tiberis mellett... Szombat este szerény baráti kör fog ott vacsorázni...

- Én is ott leszek - mondta Fiametta halkan.

És Tamás sietve elfogadta Agostino úr kezét.

12.

A bankár folyóparti „kis házát” Peruzzi építette, Rafael és del Piombo festették...

Midőn Tamás szombat este hű Hannibalja kíséretében belépett a Villa Chigi kertjébe, a folyó vizében ezer fáklya fénye tükröződött.

Az oszlopcsarnok alatt már vagy harminc úr és asszonyság volt együtt. Az Agostino úr szerény baráti köre. Hannibal persze mindenkit ismert.

- A köpcös kis ember, prémes aranykabátban és ráncos kalappal, Medici kardinális... Ilyenkor nem viseli az egyházi bíort... Mellette áll a szép Bembo, híres költő, nagy tudós... Azelőtt Borgia Lukrécia volt a kedvese, most egy gyönyörű veneziai asszonya van - de hiszen az is itt van, ott áll a nagy virágtartó mellett... Két úr fogja közre, a feketeruhás Inghirami, a másik a nagy Sadoletto, a római akadémia főembere... A barnaruhás, aki oszlopnak támaszkodik, Ariosto úr, ferrarai követ... Egy könyvet írt, sokan dicsérik is, de én még nem értem rá elolvasni... Az a nyurga, aki vele beszélget, Machiavelli úr, őt a firenzei signoria küldte a Vatikánhoz.

Tamás felismerte a társaságban az urbinói Rafaelt.

- A legszerencsésebb ember, aki valaha született - mondta Hannibal. - Alig harminc esztendő és már világhírű mester. A maga palotájában lakik, és Róma hercegnői büszkék rá, ha hírbe keverednek vele... És megfoghatatlan, hogy nincs egy ellensége, még a festők sem irigykednek rá... A szentatya is, a zord Rovere Julius, úgy beszél vele, mint a legkedvesebbik fiával... Kell valami talizmánjának lennie, amely feléje vonzza az emberek szeretetét.

A „legszerencsésebb ember” egy férfival beszélgetett, akinek olyan gyönyörű feje volt, mint egy szelíd és kissé mélabús oroszlának.

- Lionardo da Vinci - magyarázta Hannibal. - Olyan festő, akit Rafael nagyobbak tart magánál is. De nehezen dolgozik, keveset fest...

- És Michelangelo... ő nincs itt? - kérdezte Tamás.

Hannibal a fejét rázta.

- Nem társas ember. Rafael ellentétje: őt senki sem szereti, tőle inkább félnek. Most biztosan a műtermében van, és a homlokára erősített gyertya fénye mellett faragja a követ...

Vico Hannibal még néhány nevet említett: Sangallo, Peruzzi, Sansovino, Piombo, Bramante - nevek, amelyeket ötszáz év múlva is ismerni fognak.

Valami elképzelhetetlen gazdag, valami mesés pompájú tavasz virágzott Itáliában. Minden virág kelyhéből egy-egy csillag fakadt, és a sötét világ betelt fénnel.

A „pénzváltó ember” gigantikus módon megnőtt Tamás szemében...

De Hannibal tovább fecsegett:

- Azt a hetyke ifjú urat ott nehogy véletlenül bolognai deáknak nézzed, mert tagja a szent kollégiumnak. Petrucci kardinális... Van már vagy huszonegy esztendő... Aki mellette áll, Rovere Francesco Maria, Urbino hercege, a szentatya atyjafia...

A herceg, akit Tamás a Porta del Popolónál látott első ízben, öles termetű, szép és szilaj külsejű ifjú ember volt. Hermelinprémes ezüstruhát viselt és hosszú verekedő pallost tartott a kesztyűs kezében. Valaki figyelmeztette Tamásra, és ő egy villámló pillantással végigmérte.

- Inkább condottiere-nek nézném - szólta Tamás.

A lovag nevetett.

- Az is: condottiere vér. Ő az, aki agyonverte Alidosi kardinálist. Világos nappal, mikor véletlenül összetalálkozott vele az utcán, lerántotta öszvéréről, és száz ember szeme láttára meggyilkolta... Haragudott rá, mert a bíboros úr befeketítette a szentatyánál... A pápa igen megneheztelt a botrányért, de aztán mégis csak visszafogadta megint Francesco Mariát a rokoni szeretetébe, hiszen ő is csak ember.

Agostino úr időközben meglátta a magyar ifjút és nyájasan hozzálépett. A bankár viselkedése ezúttal is szíves volt, de már egy cseppet sem alázatos; úgy viselkedett, ahogyan egy vendéglátó nagyúrhoz, kardinálisok és hercegek barátjához illik.

Mint előkelő vendégét Medicihez vezette Tamást.

- Üljön hozzánk, kedves fiam - mosolygott a kövér kis kardinális -, innen együtt élvezhetjük az istentiszteletet, amely mindjárt kezdődni fog.

Azután a magyarországi vadászatok felől kérdezősködött. A főtisztelendő úr nagy Nimród volt, és gyakran mutatkozott zöld vadászruhában, kürtszó mellett, ha kopófalkáival kilovagolt a városból.

De lám, a híres Medici is milyen szíves volt Tamáshoz! A fiatal úr már azon gondolkozott, hogy talán az ő vérében is, mint az urbinói Rafaelében, van valami titkos erő, amely feléje vonzza az embereket.

Egyszerre üstdobok dübörögtek, a csarnokban kialudtak az összes gyertyák.

A háttérben kétfelé lebbent a nehéz brokátfüggöny - egy rózsaszínű márványkupola alá lehetett látni, hol magas talpon aranyárga kőszobor állott. Anadyomene... Alabástrom lámpák szelíd, meleg fénnel remegték körül az istennő márvány alakját.

Antik kőkép volt, amelyet az Archipelagos valamelyik szigetén találtak nemrég, és amelyet Montorsoli restaurált. A boldog tulajdonosa ma mutatta be első ízben Róma műértőinek.

Áhítatos elragadtatás zúgott végig a csarnokokon.

- Styxre mondom: isteni! - kiáltotta Medici kardinális.

- Imádásra méltó! - toldotta meg főtisztelendő Petruzzi.

A derengő, puha világításban úgy látszott, mintha a márvány kép keble csendesen pihegne, az ajkán pedig édes mosoly fakadna.

De már kezdődött az, amit főtisztelendő Giovanni úr az imént „istentiszteletnek” nevezett.

Halkan pengő hárfazene mellett bevonultak az istennő papnői, karcsú, bájos nők csapatja, Róma első kurtizánjai, valamennyien antik szabású, habkönnyű, fehér ruhában, meztelen karokkal, drágakövektől csillogó övvel, arany szandállal a lábukon.

Fiametta vezette a papnőket. A leány szembe állott a márványképpel, fölemelte két fehér karját és „imádságot” mondott.

Az imát, amely Venus kegyelmébe ajánlotta a jelenlevőket, Bembo írta az ő klasszikus latin nyelvén. Cicero nyelvének erővel és méltósággal teljes hangjai úgy peregtek ki Fiametta száján, mint az élesre csiszolt, sötét fényű kristályok lánc.

Következett az áldozat bemutatása. Galambokat, virágokat és illatszereket áldoztak az istennőnek. Midőn ezüst füstoszlop kavargott fel az oltárról, a papnők térdre borultak, a láthatatlan énekkar pedig elénekelte a Venus-himnusz, amelyet Fra Gozolli szerzett erre az estére.

Valami különös áhítatos ellágyulás vett erőt az embereken. Valami édes és méla honvágyféle egy letűnt büszke világ után. Egy világ után, amelynek a társaság ősei voltak a hatalmas urai. Valamennyien mélyen meghajoltak, mint Úrfelmutatáskor a templomban, a szentegyház főpapjai is, és nem egy szemben könny csillogott.

- De hiszen ez pogányság! - lázadozott Tamásban a Szatmár megyei lelkiismeret.

13.

„Istentisztelet” után lakomát szolgáltak fel a folyóvízre néző márványerkélyen, aranyrojtokkal ékes, bíborszínű nagy ponyva alatt.

Az asztalt aranytányérok és -poharakkal terítették, és virágfüzerekkel aggatták körül.

Az asztal közepén egész vadkan pompázott; tollában megsütött páva is volt ott és óriás kecsge hal, melyet külön hajóval a Fekete-tengerről hozatott a gazda. És monumentális torták.

A torták közül egyik Chigi porthercolei soktornyú várának hű mása volt, a másik büszke vitorlás gályát ábrázolt, a harmadikon Jupiter trónolt olimpusi karával.

A lakomázó társaság persze Agostino úr új Venus-szobráról beszélgetett. Medici kardinális úgy vélekedett, ez a kincs nem is kerülhetett volna méltóbb kezekbe, mint a Chigiébe.

- Ezt tagadom! - kiáltotta a szép Bembo, aki jól tudta, mikor szabad a patrónusának ellentmondania. - Méltó helyen ott volna az istennő, ahol őrajta kívül nem ismernek más istenséget, tehát olyan házban, amelyet csak ez az egy szobor ékesít, mert a szépség nem tűrheti, hogy mellette más faragott isteneket is imádjának. Agostino barátunk azonban a szépség szultánja, ő egész márványháremet tart magának, és ha majd túl lesz az ismerkedés örömén, akkor az ő csapodár szíve megint újabb márvány- vagy bronzcsodáért fog hevülni. A mi szépséges istennőnknek tehát résen kell állania, nehogy egyik nap megismétlődjék az idahegyi szépségverseny. Félek, Chigi-Páris nem lesz bírói tisztében olyan igazságos, mint volt Priamos király fia, aki Venusnak ítélte az aranyalmát. Ezért állítom, hogy a remekmű méltatlan kezekbe került.

Agostino úr együtt nevetett a nevetőkkel. De megszólalt a kardinális:

- Styxre mondom, súlyos vád! Attól félek, az istennő meg fogja büntetni a mi csélcsep Agostinónkat, pedig Venus igen kegyetlenül tud büntetni. De mielőtt pálcát törnénk a vádlott fölé, halljuk, mit mond a tisztelendő főpapnő, aki leginkább hivatott, hogy Venus nevében szóljon.

A jókedvtől és kíváncsiságtól ragyogó arcok Fiametta felé fordultak, aki a kardinális és az urbinói herceg között ült.

- A vád alaptalan - szólt merészen, de némi rózsás zavarral a leány -, mert a vallás, amelynek Venus egyik istensége, nemcsak eltűri, de meg is követeli a sok isten kultuszát. Venus imádásától elválaszthatatlan Bacchusnak, Apollónak és a tudós Minervának tisztelete. És ha Bembo úr tagadni meri ezeknek az isteneknek hatalmát, és elég szűkkeblű, hogy egyetlen isten tiszteletére akarja korlátozni a vallást, akkor eretnek, és megérdemli, hogy a hádeszi inkvizíció széke elé állítsák.

Fiametta válasza tetszett, a társaság megtapsolta. Bembo mosolyogva jelentette ki, hogy a főpapnő teológiai fejtegetései meggyőzték tévedéséről, és kész megtagadni eretnokságát.

A beszélgetés tovább folyt, a szó, mint a zengő labda, egyik vendégtől a másikhoz ugrott. Tamás némán hallgatta őket. Ő nem értette ezt a könnyedséget, amely játszva magával ragadja a leg súlyosabb dolgokat.

A társaság azon törte a fejét, ki lehetne a Venus-szobor mestere. Medici úgy vélekedett, hogy alkalmasint a Nagy Sándor utáni idők alkotása. Talán Lachores munkája?

Jó ideig vitatkoztak ezen, mindenki a tudását ragyogtatta, és a hellén szobrásznevek egész raja röpdösött az asztal fölött. Végül a kardinális meg akarta tudni Vinci véleményét is, ki hallgatagon és szórakozott arccal bámult bele arany poharába.

- A kérdés egyáltalában nem fontos - szólt kitérően a mester.

A kardinális megbotráncozottan meresztette rá kerek halszemét. Nem fontos? Ez nem fontos? Akkor mi a fontos?

A mester elpirult és az ő szelíd, fátyolozott hangján mondta:

- Bocsásson meg főtisztelendőség, de én úgy találom, mi jóval többet beszélünk az emberi ügyesség ilyenféle próbálkozásairól, mint amennyit a tárgy megérdemel. A művészet nem egyéb, mint egyik szomorú részlete a meddő küzdelemnek, melyet az ember a múlandóság gondolata ellen folytat. A küzdelem azért meddő, mert emberi ügyesség csak holt lelkeket tud teremteni, mumizált életet, amelyben egy pillanat élnivágása kövé vagy festékréteggé dermedt. Az úgynevezett műrecek a világhoz idegen és magukban elszigetelt lárvák, semmi közük az isteni lélekhez, mely a teremtetést betölti.

A vendégek csodálkozással néztek össze. A kardinális úr arca pipacsvörös lett.

- Mit értesz te isteni lélek alatt? - kérdezte összeráncolt homlokkal.

- Az életet, mely a természet nagy véredényrendszerében dobog. Az élet pedig nem más, mint mozgás. Az erő, amely a béna koldus mankóját mozgatja, édes testvére annak az erőnek, mely a felhőket vitorláztatja és az óceán áramlásait szabályozza. És a szikra, amely Fiametta szemében csillan, gyermeke a szivárványnak és unokája a karácsonyi csillagnak, mely a Megváltó születését hirdette.

- Amennyire meg tudom érteni, te azt akarod mondani, hogy a természet alkotásai tökéletesebbek, mint a művészetéi? Ezt a bizarr tételt azonban sohasem fogod bebizonyítani, hiszen az összes régi írók megegyeznek abban, hogy a természet teli van fogyatékokkal, és a tökéletes szépség fogalmával csakis a művészet ajándékozta meg az emberiséget.

Lionardo mester nem válaszolt, és ezzel azt a benyomást tette, hogy nem tudja végigküzdeni a harcot, amelyet könnyelműen kezdett. Főtisztelendő Giovanni úr azonban még teljesebbé akarta tenni a maga győzelmét és így szólt:

- Kérdezek tőled valamit, Lionardo. Hiszen ismered a Pantheon kupoláját. Mondd meg nekem, ismersz egyet is a természet alkotásai közül, amely annyira tökéletes volna?

- Ismerek sokat - szólt Lionardo csendesen.

- Mondj csak egyet!

- Nézze meg főtisztelendőséged a koldust, aki az ön Madama-palotájának kapuja előtt ül, az ő koponyacsontja művészileg szebb és tökéletesebb építmény, mint a Pantheon. Ahhoz képest minden templomkupola csak gyerekes próbálkozás, nyers kontármunka. És ezért az istenség gondolatának legméltóbb temploma az emberi koponya marad.

- Te tehát szívesebben töreznéd össze a Pantheon kupoláját, mint a koldus koponyáját?

- Szívesebben.

A kardinális szeme szikrázott a méregtől, de azért harsányan nevetett, és a társaság vele nevetett. Az asztalnál ülő művészek azonban nem kacagtak, ők némán bámultak a tányérjukba.

- Most csak egyet nem értek - szólt Medici. - Ha így vélekedel a művészetről, akkor magad mért festesz?

Lionardo a bíbornokra emelte szomorú szemét.

- Én nem festek, hanem a mozgás törvényeit tanulom.

- Ez a Lionardo zavaros fejű legény - súgta Agostino úr fülébe a kardinális -, nem érdemes vele vitatkozni.

Asztalbontáskor a házigazda elcsitította a zenét, és hangos szóval így szólt:

- Senki sem méltó arra, hogy a jövőben még használja az asztalkészletet, amellyel az én mélyen tisztelt vendégeim ettek és ittak!

Egy intésre a szolgák nekiestek az asztalnak, és ami arany- és ezüstholmi volt rajta, azt mind beledobálták a Tiberiszbe. A billikomok, gyümölcstartó csészék, tálak és vázák loccsanva hullottak a vízbe, mintha valami megőrült isten nagytakarítást tartana az Olimpuson.

A vendégek megbecsülésének ilyen vad és kérkedő formája nem volt egészen idegen Vértesi Tamás lelkéhez, részeg magyar és lengyel váruraktól már látott hasonló kisebbszerű dolgokat.

- Dicsérnem is kell Agostino barátunkat, de korholnom is kell - mondta a szép Bembo egy kisebb csoporthoz, amely még együtt állott a márványkorlát mellett. - Dicsérnem azért, mert az arany nagyszívű megvetésével megtisztel minket, és kellemes ebédutáni izgalmat szerez nekünk. Hasonló eseteket följegyeztek az ókori írók is, és ha jól emlékszem, Vidius Pollo volt az, aki vendégei tiszteletére leölette legdrágább gladiátorait. De korholnom is kell Chigit, mert a vízbe dobott edények között az ötvösművészet remekei voltak, és így a mai estén a világ szegényebb lett némely művészi szépségekkel.

A gazda nem volt már az erkélyen, ő a kertbe kalauzolta a kardinálisokat és helyette Cardulo prelátus válaszolt, aki az imént érkezett csak elkésetten az apostoli kancelláriából.

- Agostino úr tehát a te véleményed szerint csak az esetben érdemelné ki vendégeinek föltétlen háláját, ha meg tudta volna nekik szerezni a kellemes izgalmat anélkül, hogy megsemmisítette volna kincseit.

- Úgy van - szólt Bembo -, de be kell ismernem, hogy ez emberileg lehetetlen volna.

- Nos, a mi nagyszerű Agostinónk előtt nincs lehetetlenség! Az izgalmat megszerezte nektek, de a vízbe dobott kincsek közül egy sőtartó sem fog elveszni, köztünk maradjon a szó, a Tiberisben víz alatti hálók vannak kifeszítve.

A vendégek homéroszi kacagásra fakadtak. Lám, Chigi nemcsak a legjobb vendéglátó, de a legfurfangosabb ember is Rómában.

A villa kertje nem volt nagy, de hozzáértők állítása szerint ez volt Itália legszebb kertje.

Tamás elszakadt a társaságtól, és egyedül járta a lombos utakat, amelyeket háromlábú aranyozott kondérokban lobogó tüzek világítottak meg. A kert teli volt Agostino antik szoborműveivel.

Tamás azonban nem törődött sem Theseusszal, aki a marathoni bikába merítette kardját, sem a legbájosabb Psychével, akit márványkőből faragtak, és mégis oly könnyű volt, mintha el akarna repülni, nem törődött a magasba ágaskodó rhodosi bronzlóval sem, de a nagy kőkoporsó előtt sem állott meg, amely pedig a színes, virágzó reliefjeivel olyan pompás és vidám volt, mint Thanatos nászágya.

Ő ebben a pillanatban valami remegő, áhítatos, valami mesésen boldogító és mégis fájdalmas vágyakozást érzett az arany Róma lelke után, mely hónapok óta körülfogta, mely csábosan kínálkozott neki, és amely mégis elérhetetlen volt számára.

Ez a maga bilincseit fájlaló magyar merevség epedése volt Itália szellemének szabadsága és merész hajlékonysága után. Talán a magyar pusztaság epedése Európa után. A penészes középkor vágya a tündöklő új idők után.

Egyszerre megint nagyon megsajnálta a maga szomorú népét, amely évszázadok óta az ígéretek pitvarában didereg, és semmiképpen sem tud beljebb kerülni.

Miért olyan füstös és pislogó ott az élet, miért ég itt olyan világos és meleg lánggal?

Corvin Mátyás már törte ezen a hatalmas koponyáját, de ő Tamás hite szerint elhibázta a dolgot, midőn olasz mestereket hívott országába, hogy élni tanítsák a népet. Azok ott céhbe állottak, idegen papi kaszt módjára féltékenyen őrizték misztériumaikat. És így velük együtt elhamvadt a szent tűz is, melyet Itáliából hoztak.

Világos, hogy magyar ifjakat kell az olasz városokba küldeni, de nem a főiskolákra, ahol elmúlt idők tudományát tanítják, hanem a műhelyekbe, ahol az eljövendő élet kincseit kovácsolják.

Chigi Agostino tüzes bora merészséget öntött Tamás vérébe, és szárnyat adott gondolatainak. Egy nagyszerű terv alakult ki a fejében! Magyar fiúk dolgoznak majd a firenzei műhelyekben, a milánói szövöszékek mellett, a római műtermekben és építőhelyeken... Magyar fiúk ülnek majd a veneziai áruraktárakban és a genovai bankházakban, vitorláznak a tengeren...

Ha lehámlott szemükről az ázsiai hályog, ha kiolvadt lelkükből a harcos gőg és az átöröklött perlekedési düh, akkor nagyszerű munkát fognak végezni.

Annyi pénzzel, amennyibe ezer királyi zsoldos kerül, ki lehet taníttatni egész csapatot. Akik megtérnek hazájukba, magukkal hozzák majd a szent tüzet, egyik fáklyán meggyullad a másik, mint az eleusisi éjjeli misztériumokon, és idővel fénybe borul az ország. Ha Bakócz Tamás elfoglalja Szent Péter székét, akkor Tamás meg fogja valósítani tervét!

De ekkor szembejött vele a vándorló szobor, fehérén a sötét lombfal mellett szembejött Ő, aki ez estén oly finom, ragyogó és illatos volt, mint maga az ifjú Itália: Fiametta.

- Önt keresem, Tamás úr. Mesélje el, mi tetszett legjobban a mai estén?

- Semmit sem láttam, csak önt, Fiametta - válaszolt Tamás oly merészséggel, mely magát is meglepte.

- És én tetszettem kissé? - kérdezte Fiametta évődő hangon, de elvörösödve.

A kérdés tréfás hangja fáj az apátúrnak. Azt mondta - és hangja a lelke mélységeiből remegett föl:

- Szeretnék önért meghalni.

Ez megint a barbár volt, aki lóháton jár akkor is, mikor zefir szárnyán kellene lebegnie, és akit Tamás gyűlölt magában anélkül, hogy szabadulni tudott volna tőle.

Fiametta derűsen pillantott föl. Meghalni? Ezt már sokan mondták neki, ha nem jutott eszükbe szellemesebb fordulat; néhányan bizonyára már meg is tették érte.

- Beszéljünk komoly dolgokról, Tamás úr. Lássá, én nem feledkezem meg a kötelességeimről... Elkészült a jegyzék?

Tegnap említette Tamás, hogy a Reggio-palotában egy jegyzéken dolgoznak, amely három csoportra, a Bakócz-pártiak, a Bakócz-ellenesek és az egyelőre még ingadozók csoportjára osztja a kardinálisokat.

A jegyzék elkészült.

- Elhozta? Mikor olvassuk el?

- Hiába adnám oda, nem tudná elolvasni a titkosírást. De majd lemásolom az éjjel, és korán elküldöm - nem! magam viszem a Sciarra-palotába. Nem, nem, Fiametta addig nem tudna várni.

- Lemásoljuk együtt.

- Mikor?

- Még ma éjjel, ha nem álmos.

- De hol?

- Nálam.

Emberek közeledtek. Fiametta közömbösen mosolygott, az arca azonban lángolt, miközben gyorsan és halkán beszélt:

- Félóra múlva menjen innen... akkor már oszlani fog a vendégnép... a Sciarrába menjen... a vasajton várni fogják... jöjjön egyedül... csatlóست se hozzon...

Tamás az egyik mondatnál elpirult, a másiknál elfehéredett.

Fiametta észrevette, és szeme gyöngéd tűzben ragyogott.

- Éjjel egyedül Róma utcáin - nem fog félni? - kérdezte évődve.

Ezen már Tamás is mosolygott. Nem, az apátúr igazán nem fél. De vajon félne-e ma, ha a Sciarra-palota a Kocitus kútjának fenekén állana?

- Én most visszasietek a társasághoz, Tamás úr. De valamit még mondok önnek, és nem bánom, ha ki is nevet érte, bár ez nagy háládatlanság és nem kisebb udvariatlanság volna öntől, Tamás úr. Mit gondol, miért izgat engem minden, ami a választásokra vonatkozik? Igen, igen - mert parancs érkezett hozzám, felsőbb parancs... De van egy másik ok is! Lássá: ha az ön keresztapja pápa lesz, akkor ön Rómában marad.

Félórával később Tamás lenn a parton elcserélte aranyos mentéjét a lovászmestere szürke abaköponyegével, azután kardjával a karján nekiindult a kék holdfényben alvó Rómának.

Mikor keresztülment a Sixtus hídján, Chigi kertjében éppen meggyújtották a tűzijátékot.

És ő most megint azt a remegő, áhítatos, mesészerűen édes és fájó vágyat érezte.

14.

Későn éjszaka szemben ültek egymással a selyemszobában, viaszgyertyák fénye mellett. Tamás olvasta a neveket. Fiametta azonban nem másolta le - most már azt mondta: felesleges -, csak megjegyzéseket fűzött hozzájuk.

- Ez meg fog minket csalni, meglássa... Ön hisz a velencei ígéretnek? Látszik, hogy ön nem olasz... Ez a beteg öreg, ez talán előbb hal meg, mint a szentatya...

Egyszerre félbeszakította önmagát.

- Nagyon fájna önnek, Tamás, ha a pátriárka úr kudarcot vallana a választáson?

- De hiszen az nem lehet! - kiáltotta Tamás szinte megbotráncozottan. Majd csendesebben mondta: - Ha elbukunk, akkor nem is tudom, mi lesz... Akkor végünk van... Mert ha nem lesz meg a keresztény liga...

A ligáról és a törökökről már éppen eleget hallott Fiametta.

- Ezért? Csak ezért?

- Még valami fájna... Nekem el kellene mennem Rómából, és akkor - akkor igazán nem tudom, mi lesz... És ez fájna, legjobban!

Elborult. Egyszerre a kezén érezte Fiametta finom, hízelt kezét.

- Tamás úr, ön nem fog elmenni Rómából. De most olvassa tovább!

Az utcáról szapora patkócsattogás és szilaj rikoltozás hallatszott föl. Az ablaküvegen vörös fáklyafény hullámozott.

Valami nagyúri korhely kísérteti haza magát. Talán éppen valaki a Chigi vendégei közül?

De most megállapodott odalenn a lovascsapat. A kapu kalapácsa élesen megcsattant.

Egész raj komorna szaladt a szobába:

- Madonna, itt van az urbinói herceg úr, mindenáron beszélni akar önnel!

Fiametta bosszúsan emelte föl fejét.

- Velem most nem lehet. Menjen haza a herceg.

- De már az udvaron van az embereivel. A kapus nem mert vele ellenkezni.

Tamás a herceg tüzes, vad condottiere-szemeire gondolt... Ha az leitta volna magát a Chigi borából... Fiametta fölemelkedett. Kissé sápadt volt, az ajka körül egy kemény vonás jelent meg, amelyet Tamás még nem látott.

- A vasrácsot!

A legtöbb palotában, a Sciarrában is csapórácscsal lehet elzárni az emeletet. Fiametta a maga kezével indította meg a rugót, és az erős rács nyikorogva ereszkedett a lépcső felső fokára.

Éppen akkor jött fel a meredek, könyöknélküli kőlépcsőn Francesco Maria egy fáklyavivő fiúval. Midőn az emeleti ajtóívből beleütközött a rácsba, dühösen elkáromkodta magát - Pestilenza! - Valóban részeg volt, ami olasz úrnál elég ritka eset.

Kikapta a fiú kezéből a fáklyát, és bevilágított a vasrudak közé. Rögtön meglátta Fiamettát, csak kétlépésnyire állott tőle. Tamást nem vette észre, ő az ajtófa mellé lapult.

- Hiszen itt vagy, Fiametta! Hamar nyisd ki az átkozott rácsot!

- Mit keres itt, herceg? - kérdezte a leány ellenségesen.

- Mit keres az ember a mennyországban? Az üdvösséget! És mit keres a pokolban? A tüzet! Megesküdtem az összes olimpusi istenekre és mind a tízezer szent vértanúra, hogy ma még megiszom egy kannát a Frascati borodból!

A herceg a fecsegő részek közül való volt... Fiametta ajka gúnyosan eltorzult.

- Hamisan esküdött, hercegem, és talán nem is először életében. Egy gyűszűnyit sem fog itt inni! Ön különben is részeg már.

- Akasszanak föl minden férfiembert, aki veled vacsorázik, és józan tud maradni! És akasszanak föl engem, Urbino örökös urát, ha egy tapodtat mozdulok innen, míg el nem énekelted nekem a kedvenc nótámat!

- Menjen haza a feleségéhez, Urbino örökös ura, majd ő énekel önnek - szólt Fiametta kicsinylően.

- Pokolba minden feleséggel! Nyisd ki az ajtót, te szépek szépe, te pézsmaszagú tűzvirág, nyisd ki, te drága aranysólyom, és én holnap ellopom neked a nagybátyám koronájának legszebbik kövét. Nyisd ki, te vadmacska, vagy felhívom a legényeime, és összetöretem a ketrecedet. Hogy mersz velem ellenkezni? Ki vagy te - ki vagyok én? Ha feldúlatom a házat, ha kihányatom Chigi bútorait az ablakodon, ki mer velem ellenkezni? Ha meglát a bargello, hasra fekszik előttem minden poroszlójával. Én Urbino hercege vagyok, Róma első nemesembere, a pápa kedves rokona. Te pedig egy kurtizán vagy. Hát légy okos, kis pézsmaállatom!

Tamás, aki dermedten állott helyén, ámulva és iszonyodva nézte hol a herceget, hol Fiamettát.

Az ezüstruhás, hermelines nagyúr olyan volt, mint egy komédiás, aki mára lejátszotta a herceg szerepét, és visszatért megint a csapszékbe.

De Fiametta is - soha még asszonyon ekkora változást! Elszánt és keserű volt, mint aki megszokta már, hogy őt bántsák, és gonosz nyugalommal lesi a pillanatot, mikor szíven szúrhatja a támadóját.

A nyakán kidomborodott egy kemény ín, a rózsás karmait görcsösen begörbítette...

Ő is, a herceg is igen sebesen beszéltek, hadarva, valami idegen tájszólással. Úgy néztek farkasszemet egymással, mintha szét akarnák egymást tépni, és mégis nagyon összetartoztak, egymáshoz illettek, Tamás pedig egyformán távol volt mind a kettőtől.

Fiametta kimondta azt, amit Tamás az imént elgondolt: komédiaherceg!

- Én kurtizán vagyok, és egész Róma a lábam előtt fekszik, de te nem vagy igazi herceg, csak afféle buffo principe, egy felkapaszkodott pápai nepota. Ki törődik most még veled? A pápa beteg öregember, és a te hercegi kalapodat már rágja a moly. Ha holnap meghal egy vén pap, egy dénárt sem ér a hercegséged, és az urbinói szatócsok rőffel kergetnek ki a városukból.

Francesco Maria kirántotta a kardját és ráütött a rácsra, hogy szikrát hányt a vas.

- Vesszek meg, ha ezért ki nem átkoztatlak a szentegyházból! Hiszen jól tudom, hogy miért nem nyitsz ajtót, te vörös nőstényördög! Az új szeretőd van nálad! Az a magyar siheder, a kölyök apát... Mert te is térdet hajtasz a fölkelő csillag előtt, és hátat fordítasz a letűnő napnak... A nagybátyámnak láza van, és a csöcselék már csak ímmel-ámmal emeli meg előttem mocskos sapkáját... Ilyenek vagytok ti rómaiak, mind ilyenek vagytok, férfiak és asszonyok!

Egészen ellágyult, úgy sajnálta magát, közel volt hozzá, hogy sírva fakadjon. De aztán egyszerre valóságos dührohamot kapott.

- Hohó, vigyázatok, még él a pápa, és ma még én vagyok az úr Rómában! Ha dühbe hoztok, holnap patakokban folyik a vér az utcán, téged pellengérhez köttetlek, az éretlen kedvesed bőréből pedig kardhüvelyt csinállok magamnak!

Fiametta megvárta, míg kitombolta magát, aztán közel lépett a rácshoz. És minden szava olyan volt, mint a késszúrás:

- A te haragodtól már senki sem fél! Legföllebb csak csúzos vén papok, akikre karddal támadsz, mikor vecsernyére mennek... De akire én megharagszom, azt nem a pápa, de maga Szent Péter sem tudná megvédeni a bosszúm ellen. Jól tudod, van Rómában legalább is tíz olyan férfi, aki egy szavamra kész vért ontani. Ma is kérdezte tőlem egy johannita lovag, kit öljön meg a kedvemért? Egy szavamba kerül, és holnaptól fogva tíz mérgezett tör keresi a szügyedet. A sarkodban lesznek, mint a szárnyas kígyók, és hiába bújsz az Angyalvár legmélyebb pincéjébe, hiába lapulsz a szentatya ruhája mögé, ott is rád találnak. Egy szavamba kerül, és reggel virágbokréta helyett a kitépett szívedet hozzák az ágyamhoz. És a tested a Tiberis halait hizlalja. És most hordd el magad, te buffo-herceg!

Csodálatos, a herceg valamit morgott - Pestilenza! -, aztán sarkon fordult, és szófogadóan lebotorkált a lépcsőn. Fiametta fenyegetése a csontjaiba nyilait, és egyszerre kijózanította az olaszt.

Öt perccel később a lovashad ördögi üvöltéssel elvágtatott az éjszakában.

Fiametta egy különös mozdulattal végigsimított az arcán, aztán Tamásra tekintett. A leány szeme zavaros volt, az ajka még vonaglott.

- Engem most már békén fog hagyni, de a dühe talán ellened fordul. Vigyázz magadra! Giacco nélkül ki ne menj az utcára.

- Giacco nélkül? Giacco majmot jelent...

- Nem, te boldog gyermek, Rómában páncélinget jelent.

Tamást rettenetes keserűség fojtogatta. Halálra szégyellte magát, hogy az imént némán végig kellett néznie a részeg nagyúr garázdálkodását.

- Holnap a képébe vágom a kesztyűmet! - morogta.

Fiametta némi kicsinyléssel mérte végig.

- Honnan jössz te, hogy azt hiszed, egy herceg kiáll a kardod elé? Én ismerem Urbinót, bármit mondtam is róla az imént, ő mégis erős és bátor, akár a campagnai bika. De a te életed nem ér neki annyit, hogy föltegye rá a magáét. A te életed legföllebb öt-hat aranyat ér neki, amit valamelyik brávójának fog fizetni. Azért ne menj ki giacco nélkül!

- Jó éjszakát! - morogta Tamás kurtán, és lefelé indult.

Mikor már a lépcső közepén volt, Fiametta utána szólt:

- Tamás úr, ne menjen most haza! Biztos vagyok benne, hogy a herceg emberei lesik önt az utcán.

És mivel Tamás nem válaszolt, halkabban folytatta:

- Lesz itt hely, ahol megvárhatja a reggelt. Két óra múlva úgyis virrad!

És mivel Tamás még mindig habozva állott a lépcsőn, türelmetlenül és némi gúnnyal tette hozzá:

- Vannak Rómában férfiak, akik nem kéretnék magukat ilyen nagyon!

Tamás visszanézett, kereste a leány arcán Fiametta vonásait, de nem találta. Az imént lepattogott róla a művészi máz, ennek a nőnek nem volt semmi köze az ő álmaihoz, ez csak egy nőtény volt.

És keserű gyönyörűséget talált a gondolatban, hogy egy gőgös gesztussal itthagyja a jószagú, enyhe fészket, és inkább kimegy a sötét utcára, ahol késelő emberek fekszenek lesben.

Már lenn volt, midőn Fiametta nyílsebesen, mint a játszó macska, lesurrant a lépcsőn, és elállotta útját.

Ott állott előtte fiatalon, forrón, karcsún. Egy virágzó fa. Egy virágzó fa, amely pazar tavaszi kedvében a szélbe akarja szórni ajándékait. Valami különös, szelíd és meleg ironia játszadozott eszes arcán.

- Nem inna velem egy pohár Frascatit, apát úr?

- Nem kell.

- Ne énekeljek önnek egy altatódalt?

- Nem.

Valami a Tamás gyermekes szomorúságából átragadt Fiamettára.

- Fáj a szíve, édes barátom? - kérdezte halkán. És illatos, vörös fejét odatette az ifjú vállára.

Tamás azonban hidegen elhárította magától, és elsietett.

- Te bolond, te bolond! - kiáltotta magában dühösen és rémülten. De hiába kiáltotta, a barbár már megint lóháton járt, és ilyenkor se látott, se hallott.

Fiametta pedig csodálkozva, megrettenve, hófehér arccal nézett utána.

Rajta ma két sértés esett. Az egyik férfi azzal sértette meg, hogy mindenáron nála akart maradni, a másik azzal, hogy nem akart maradni. De a kettő közül a második volt a véres, a lealázó, a megbocsáthatatlan sértés.

Tamás akkor már künn volt az utcán. Hideg göggel a szemében és forró szomorúsággal a szívében ment hazafelé.

Ha valóban lestek rá Urbino legényei, azok ma nem léphettek munkába, mert véletlenül éppen a Confortatori testvéri egyesülete vonult végig a városon. Fekete zászló alatt egy sereg álarcos ember, mindegyik égő fáklyával a kezében.

Az Angyalvár felé igyekeztek, hogy jámbor hivatásukhoz illően a vesztőhelyre kísérjenek egynéhány szegény bűnöst, akit hajnalban kerékbe fognak törni.

Tamás a fáklyásokkal tartott, és így ép bőrrel hazakerült.

Két napig ki sem mozdult a Reggióból, de minden gondolata, minden álma és vágya akkor is a Sciarrában lakott. Harmadnapra egy nyájasan mosolygó vénasszony aranypecsétet, jószágú kis levelet hozott neki.

Még ki sem bontotta, és már mindenben igazat adott a levélírónak, halálosan szégyellte a maga esetlenségét, csupa bocsánatkérés, megbánás és alázatosság volt...

- Mi ketten nem engedhetjük meg magunknak, drága barátom, hogy szeszélyesek és makacsok legyünk... És gondoljon a fekete barátára, és jusson eszébe, hogy nekünk kötelességeink vannak. Jöjjön hozzám ma délután, és fontos és érdekes híreket fog hallani. És végül: ha valamivel megbántottam volna a büszkeségét, írja az én női tökéletlenségem rovására. Én töredelmesen bocsánatot kérek...

Akit délután a selyemfalú szobában talált, az megint a régi Fiametta volt; bájos, szelíd, meleg. Csak nem olyan vidám, mint azelőtt, és valamivel alázatosabb. És beszéd közben egyszer sem nézett Tamás szemébe - de alkalmasint neki is volt szégyellnivalója.

Petruzzi kardinálisról volt szó.

- Az a fiatal, fekete sienai, hiszen ismeri, ő is ott volt a Chigi-villában... Őt most meg lehetne nyerni a pátriárka úrnak... És erről érdemes beszélnünk, mert Petruzzi, ha nem is lelke, de mindenesetre szája a fiatal hercegek pártjának... Ők azok, akik kiadták a jelszót, hogy csak olasz ember lehet pápa... Az ára azonban borsos: a Santa Croce-palotára fáj a foga, amely most éppen eladó... Óriási épület, teli műkincsekkel, régiségekkel, királyi székhelynek is beillenek... Ezen az áron Petruzzi rászavazna magára a török szultánra is...

Tamás otthon szóbahozta Petruzzit, és a pátriárka rögtön kapott az ötleten. Igaz, ez meztelen simonia, még pedig *manus a manu*... De Bakócz pápa akart lenni, és ha a szent arkangyalok megfizethetők lettek volna, tőlük sem sajnálta volna a pénzt.

Hogy honnan tudja Tamás ezt a dolgot? Az ifjú apát fülileg elpirult; egy római ismerőse, egy hölgy említette, hogy az ifjú kardinális úr mennyire szeretne a Santa Croceban lakni...

A pátriárka okos ember volt, nem kérdezett többet, de magában elmosolyodott. Úgy látszik, a fiú nem vesztegeti hiába az idejét... Nos, sok út visz Rómába, és az sem a legjáratlanabb, amely női kamrákon keresztül vezet.

És másnap már óvatosan kinyújtotta tapogató csápjait főtisztelendő Petruzzi felé...

Tamás pedig megint mindennapos vendége lett a Sciarra-palotának.

Hétfőn, midőn odamenet egyedül végiggyalogolt a via Lata egyik mellékutcáján, kemény ütést érzett a két lapockája közt. Megfordult, és egy zavartan vigyorgó suhancsal állott szemben, aki kettétört késpengét tartott öklében. (Tamás akkor már megfogadta Fiametta tanácsát és giaccot viselt a ruhája alatt, ami nem éppen kényelmes divat, de hasznos.)

Mire kardjához kapott, a gyilkos kölyök már eliramodott a homályos sikátorban.

Azontúl csak lóháton ment Fiamettához. De azért szerdán megint történt valami. Egy fegyverkovács ült a boltja előtt, és ártatlan pofával egy archibusót tisztogatott; a fegyver véletlenül elsült, midőn Tamás éppen arra lovagolt, és könnyen megsebezte a szürkéjét. A halálra ijedt mester sírva mentegette magát, és hálát adott San Giorgionnak, hogy a nemes úrnak nem esett baja.

Tamás nem szólt erről Fiamettának. Ki beszél ilyenekről asszonyoknak? Vico Hannibal azonban, midőn értesült a barátja kalandjáról, azt kérdezte tőle:

- Van Rómában valami nagyúri ellenséged?

- Miért kell éppen nagyúrnak lennie?

- A költséges rendezés arra vall.

Tamás úgy sejtette, talán az urbinói herceg keze lehetne a játékban. A lovag ezen egy cseppet sem csodálkozott, de kissé elgondolkozott.

- Kedvesem, ha így folytatódik ez a hét, akkor szombatra már nagyon csendes magyar leszsz.

- Mit tehetek?

- Van a védekezésnek két módja. Az egyik, hogy megelőződ őhercegségét, és megfizetsz valami elszánt fickót. Rendes körülmények közt ez volna a legokosabb, de az adott esetben mégsem merném ajánlani. Mert ha ügyetlen az embered és hurokra kerül, akkor rád fog vallani a kínpadon, és ebből botrány lesz, amit elsősorban a pátriárka úr ellen fognak fordítani. A herceg végre is a szentatya rokona.

- És a másik mód?

- Tíz-tizenkét lovasnál kisebb kísérettel ne menj az utcára. És ha valakinek a kezében véletlenül elsül a fegyver, azt föl kell aprítani, mielőtt még végigmondta a mentségét.

Tamás a második módszert választotta, és délutánonként a csatlósai megint kockát vetettek a Sciarra-palota lépcsőjén.

Fiametta, az akkori szokás szerint, borral kínálta vendégét.

- Ez nem Frascati - mondta Tamás.

- Frascati már nincs - válaszolt Fiametta -, nem is lesz többé a pincében.

Egyszer megkérte az apátúr, hogy énekeljen. A leány meglepetten tekintett reá.

- Nem tudok; eltörött a chitarrám!...

Tudja Isten, a chitarrán esett kár fájt Tamásnak.

Egy nap azt újságolta Fiametta, hogy a szentatya beteg.

II. Juliust megint láz emésztette. Zordonul és hozzáférhetetlenül ült a Vatikánban. A hosszúra nőtt fehér szakállával, a szörnyen lesoványodott arcával, a kiugró orrával és a mélyenfekvő szemével olyan volt, mint a haldokló saskeselyű.

De betegségnél is jobban emésztette, hogy a barbárok még mindig Itáliában vannak. A franciák Ravenna városát törik! A lázadó Sanseverino kardinális tüzeli őket, a hétszer átkozott skizmatikus.

Haj, ha lóra szállhatna Rovere, ha rájuk csaphatna!

Vagy legalább csak annyi ereje volna, hogy gyaloghintóba üljön: megmutatná ő az éretlen Gaston de Foix-nak, az istenített francia vezérnek, mi a háború! De nem tudott mozdulni... És be kellett érnie azzal, hogy sereget küldött Ravenna alá, és a sereggel ment a kövér kis Medici kardinális, mint pápai legátus. Azután egyszerre olyan hír zuhant le Rómára, amelytől meginogtak a város kétezer éves alapjai.

Ravennánál csata volt, a pápai sereg megsemmisült, a várost kifosztották - Medici Giovanni francia rabságba jutott... Az út Rómába nyitva áll az ellenség előtt!

A kardinálisok térdre borultak a szentatya előtt: békét, békét mindenáron! A város szepegett és imádkozott... Mert ha a feldühödött franciák megrohanják Rómát, akkor kő kövön nem marad, akkor megismétlődik Babilónia pusztulása!

A Colonnák, az Orsinik, a Savellik és a többi nagyurak sietve leereszkedtek szabin és albán sziklafészekből, és katonáikkal arcátlanul megszállották a római országutakat. Ők most a francia király szövetségesei voltak. Ők mindenki szövetségesei voltak, aki fegyverrel Róma ellen vonult.

Az okos Bakócz Tamás sietett a maga szakállára megegyezni a franciával. Futárt küldött Ferrarába az ő Este Hippolit barátjához, és hamarosan megkapta a választ: ha be is vonul az ellenség Rómába, a reggiói palota a francia király oltalma alatt áll.

De a haldokló pápa egyszerre visszanyerte megint rettenetes életerejét. Talpra szökött, egy megvető legyintéssel elcsitította a sopánkodó Rómát, vasmarokkal ragadta meg az állam kormányrúdját.

Békét a győzedelmes barbárral? Nem! Most kezdődik az igazi háború!

Követeket küldött mindenfelé, szövetségeseket keresett, új ligát alapított, zsoldosokat toborzott, kiátkozta ellenségeit, és harcot és lázadást szított a franciák ellen.

És Mars isten megmutatta, hogy mégis Rovere Julius az ő igazi fia, akiben neki kedve telik.

Elkésetten híre jött, hogy a rettenetes Gaston de Foix elesett a csatában. A franciák, mint már annyiszor, Ravennánál mindenüket föltették egy kártyára, és szörnyű árát adták a győzelmüknek.

Seregük javát ott temették el a város tövében, a maradék, mint a halálra sebzett sárkány, véresen, összetört tagokkal vánszorgott vissza az Alpesek felé.

De útjokat állták a pápa újonnan toborzott landsknechtjei, akik éppen akkor ereszkedtek le svájci hegyeikből. A ravennai győzelemből gyászos vereség lett. Az egész Észak zendülésben volt a barbárok ellen, a városokban gyilkolták a franciákat, Medici Giovanni pedig megszökött fogságából.

Róma visszakapta a jókedvét. Pasquino élcelődött: „Mi a francia betegség legjobb orvossága? - A svájci vas.”

Rovere szerencsecsillaga félelmetesebben ragyogott, mint valaha. Az Alpesektől Nápolyig ő az úr. Megint a szentatya Európa első katonai hatalmassága. De azután egyszerre, mintha a nagy erő kifejtés tüzeiben elhamvadt volna minden élete, újra összeroppant, ágynak esett.

A pápa orvosa, aki természetesen Bakócztól is kapott zsoldot, valami fontos híreket küldhetett a reggiói palotába, mert ott hajnalig égtek a gyertyák, és egyre jöttek-mentek az emberek.

16.

Bakócz nagyjában elkészült a maga tervével. A palotája fölépült, már csak a pápai keresztet kell rátűzni a torony gombjára.

Valaki azonban a munka legelején észrevétlenül egy kis kamrát vajt magának a ház alapjába. Csak akkorát, hogy beleférjen egy puska poros hordó.

Ez a Valaki azután maga is nagybuzgón segédkezett a további építkezésnél.

Most pedig Valaki megérettnek látta az időt, hogy kanócot vessen a puskaforos hordóba... Az ifjú Petruzzi kardinális sürgős kihallgatást kért a szentatyától.

A pápa feküdt. Oszlopos óriás ágyban fehérszakállú, barna csontú váz. Szemében a láz zavaros tüze lobogott.

- Mit akarsz tőlem, Petruzzi?

- Gyónni akarok, szentatyám.

- Nekem? Nincs elég dominikánus a római kolostorokban?

- Az én bűnöm alól csak szentséged oldozhat föl. Vétettem a szentegyház dicsősége és a bíboros kollégium becsülete ellen. De szánom a bűnömet, és jóvá akarom tenni.

A szentatya zavaros tekintete egyszerre megtisztult.

- Beszélj világosabban. És röviden. Nincs sok időm.

- A simonia bűnébe estem. Eladtam szavazatomat a választásra.

A pápa tekintete most már olyan éles volt, mint a kard hegye.

- Bakócz Tamás?

- Igen, ő.

- Beszélj tovább!

A kardinális hidegvérűen szétbontott egy teleírt ívet.

- Ebben benne van, hogy melyik kardinálisnak mit ajánlanak a szavazata fejében.

- Honnan vetted ezeket?

- Egy hívem hozta, aki hozzá tudott férközni a pátriárka titkaihoz... A gyónás pecsétje alatt mondta el nekem.

- A fizetett kémed volt, Petruzzi.

- Nem, szentatyám, Róma egyik legelőkelőbb embere. Szolgálatot akar tenni a szentegyháznak - így mondta... És én ezzel szeretném jóvátenni a bűnömet.

- Olvasd az ívet!

És Petruzzi olvasta.

- Szörnyű! - mormogta Julius. - Strigonio rákölti a választásra a magyar királyság felét... De persze, így is érdemes volna neki, mert megmentené vele a másik felét.

A szentatya eleget tudott.

- Eredj a szomszéd szobába, de ne hagyd el a palotát. Az orvos jöjjön be. A kamarás pedig siessen Cardulóért a kancelláriába.

A zsidó orvos a betegágyhoz lépett.

- Meddig élhetek még? - kérdezte Rovere.

- Bízunk kell az ég végtelen irgalmában...

- Ne fecsegj, hanem beszélj értelmesen. Megérhetem a reggelt?

- Azt hiszem, igen... minden valószínűség szerint...

- Elmehepsz. Itt a kamarás?

A kamarás besietett.

- Meg fogod hívni az összes kardinálisokat. Búcsúzni akarok tőlük... Egyenkint jöjjenek, negyedórai időközben. Legyenek pontosak, a halál nem vár.

A kamarás elrohant.

- Cardulo?

Már jött.

- Szentatyám, egy hírneves orvostudós érkezett. Arra vállalkozik, hogy meggyógyítja szentségedet egy orvossággal, amelyet aranyból fog készíteni. Mert az arany a legnemesebb anyag.

- Mondd meg a doktorodnak, hogy nem eszem az ő aranyából, de ő sem az enyémből. Te pedig ne fecsegj együgyűségeket, hanem figyelj ide. Egy bullát kell szerkesztenünk a simoniáról...

Az orvos bedugta fejét az ajtón.

- Szentségednek kímélnie kell magát!

- Hordd el magad, zsidó, rád már nincs szükségem! - rivallt rá a beteg.

És a bulláról kezdett beszélni.

Ő biztosra vette, hogy Petruzzit nem a lelkiismerete vezette hozzá, hanem egy másik jelölt érdeke. Valószínű, hogy a ravasz olasz csapdát állított a furfangos magyarnak. De mindegy! Akárki lehet jó pápa, csak a magyar nem. Minden pápa jobb lesz Bakócznál, csak olasz ember legyen.

Volt már egy spanyol, aki úgy vásárolta meg magának Szent Péter székét: VI. Sándor. Akkor rettenetes mélyre süllyedt az egyház tekintélye. És most megint? Nem! II. Juliusban a halála után is lesz még annyi erő, hogy vissza tudja verni a barbárok támadását.

Akárki, csak Bakócz Tamás ne! Mert a magyar pápa egy újabb avignoni száműzetés gyalázatát hozná Rómára. Ő maga ugyan az örök városban székelne, de Róma lelkét és Róma erejét Magyarországra küldené, hogy feláldozza a pogánynak.

A pogány? Igen, azzal is végezni kell egyszer a kereszténységnek, végezni is fog, de egy olasz pápa vezetése alatt, hogy a győzelem minden dicsősége és haszna Rómáé legyen...

A kardinálisok egész nap felváltották egymást a pápa betegágya mellett. Bakócz Tamás is eljött. Bakócznak csak annyit mondott Julius, hogy neki, Riariónak és Farnesének kell együtt átvenniök az állam kormányát.

Éjjel meghalt a pápa. Bátor egykedvűséggel, ahogyan a nagy katonákhoz illik.

17.

Bakócz átköltözött a Vatikánba, és miután a tizenkettedik órában megérkezett a francia fogságból szabadult Medici Giovanni is, megalakult a konkláve, és befalazott ajtók mögött megkezdődött a választás szent és izgalmas aktusa.

Róma ezalatt erjedezett, mint minden pápa halálakor.

Alkonyatkor álarcos emberek ütemes lépteit visszhangoztatták a szűk utcák: az Orsinik és Colonnák csapatokat csempészték a városba, minden határozott cél nélkül, merő óvatosságból, mert hátha mégis halászni lehetne a zavarosban.

Valaki - nem tudni, ki - sáncokat hányatott a Colosseum körül; más valaki - nem tudni, mi okból - ágyúkat vontatott föl a Palatinusra; megint más valaki alabárdokkal spékelt meg Caracalla romjait. A száműzöttek és bujdosók mohón hazavágtattak; akinek pedig régebbi számadása volt az ellenségével, az köszörülte a fegyvereit. Olykor ismeretlen embertömegek ismeretlen célokért ütközetet vívtak az utcán.

Már hét napja, hogy együtt vannak a konklavisták, és még semmi eredmény!

A városban nőttön-nő a lelkek feszültsége, reggeltől estig emberhullámok vonulnak a néma palota elé.

Ha volt nyugodt ember Rómában, az Vértesi Tamás volt. Ő biztos volt a maga dolgában.

A hetedik napon Vico Hanniballal ketten a Sciarra felé igyekeztek. A jó barátja mostanában a világért se hagyta volna magára. Az elhagyott kis Purificazione téren a lovag egy kőkútra mutatott.

- Minden Szent András-nap hajnalán egy meztelen, szép hajú leány szokott kijönni a kútból...

Tamás oda se nézett, éppen egy fényes lovascsapatra figyelt, mely szembejött a korzó felől.

Igen, ő volt - Fiametta! A fehér lován ült és szívfájdítóan szép volt. Mellette Chigi Agostino, a szép Bembo és - Tamás nagyot nézett! - az urbinói herceg...

A herceg barátságos mosollyal köszöntötte.

- Jöjjön velünk! Velünk kell jönnie! - kiáltotta Fiametta vidáman és izgatottan. - A Vatikán felé sietünk, lehet, hogy valami nagyszerű újságot hallunk!

Titkos jeladás érkezhettek az elfalazott ajtók mögül, már talpon volt az egész város. A sokaság lépcsőről-lépcsőre nőtt, a hídnál már nem is lehetett tovább jutni.

A Tiberis partja óriási színház: ember ember hátán, és minden arc az Angyalvár felé fordul.

Lóháton, öszvéren, gyalog, taligán és gyaloghinton még egyre jönnek. Tollas süvegű nemesek, páváskodó hölgyek, aranyláncos prelátusok, rikító színeket viselő zsoldoskatonák, óriás főköttőjű apácák, kövér koldulóbarátok, ösztövérv művészek, puffadt polgárok, kagylós kalapú idegen zarándokok, vadképű hegyi parasztok, hangos házalók, csonkák és bénák förtelmes csapatja.

A hidak karfáit, a háztetőket, az erkélyeket, a vár ormait előnti az emberáradat.

Fiametta társasága nemigen beszélget, valamennyinek torkát szorítja az egyre fokozódó izgalom.

De Tamás mindig érzi magán a leány tekintetét. Valami különös kíváncsisággal nézi, a szeme szögletéből, lopva. És furcsa, idegen mosoly ül az ajka szélén.

Egyszerre tűzfény lobban föl az Angyalvár tetején. Fehér füst gomolyog. Ágyúlövés!

Halálos csend körös-körül. Tamás tisztán látja, hogy körülötte néhány emberi arc elfehéredik.

Valami távoli halk zúgás, amely nő, dagad, vágatva közeledik, végül mennydörögve betölti egész Rómát... Egy ember, egy pap, ész nélkül rikoltozni kezd a lovasok mellett:

- Palle, palle!

- Mit jelent ez? - kérdezi Tamás elfulladó hangon.

- Palle - a Medici-címer labdáit jelenti - magyarázza udvariasan Agostino úr.

De azután magasra emeli redős selyemkalapját, és szemében büszke öröm ragyog, amint odakiáltja a tömegnek:

- Medici! Medici!

Hannibal is lekapja süvegét, és magából kikelten ordítani kezd:

- Palle! Medici!

És Fiametta? Fiametta mámorosan lengeti keszkenőjét...

A szép Bembo pedig megfélekedzik sztoikus filozófiájáról, és kacagva és zokogva ölelget egy ifjú urat - Tamás ösmeri: ez Medici Lorenzo, az új pápa öccse... És egy lelkes arkangyalarc bukkan fel a sokaságból: az urbinói Rafael. Körülötte egész művészfalanx. Taktusban kiáltják:

- Palle!... Medici!

Ezek részegek az örömtől...

Hetek óta már-már megnyugodtak benne a rómaiak, hogy vagy Bakócz Tamás, vagy Grimani kardinális lesz Szent Péter utóda, és most mégis a nagy Cosimo unokája, Lorenzo il Magnifico fia lett! Nem ok nélkül ujjong a város: Róma, Michelangelo és Rafael Rómája megkapta a neki való pápát!

Már alkonyodott, és a Tiberis két partján megvilágosodtak a hosszú ablaksorok. A hidakon, az utakon fáklyák rajzoltak, a tereken örömmáglyák ragyogtak.

Az Angyalvár ágyúi szakadatlanul bömböltek. Róma összes harangjai megkondultak. És zene és ének mindenütt. És: Palle... Medici!

Ez az öröm soha nem hallott grandiózus himnusza volt, amely zengő szárnyaira vette a várost, és minden házával, tornyával és emberével együtt felemelte a csillagokba.

Tamás még mindig ott állott a híd tövében...

Neki ez nagyszerű gyászszertartás volt. Egy nemzet temetése. Az ő nemzetének ünnepies sírbatétele. Mert ez volt az utolsó, kétségbeesett kísérletük. Nem sikerült. Ó, hát mikor sikerült valami, amit ők akartak? A nagykapu döngve becsapódott előttük. Megint csak künn rekedtek. Ők mindig künn rekednek. Azok odabenn virulni és ragyogni fognak, ők pedig künn fognak ülni a hideg szürkületben, és a boldogtalan népek gyűlölködése fogja emészteni a szívüket...

- San Pietro! Nézzétek San Pietrót! örül, hogy most már meglesz a kupolája! - kiáltotta valaki Tamás mellett.

A Tiberisen túl, a háztetők fölött, kolosszális árbocerdő nyúlt bele az alkonyati égbe. Szent Péter templomának építkezése. És most minden árboc tetején egy-egy tűzfény gyulladt ki. Igen, San Pietro örülhet, most már meglesz a kupolája!

De Tamás ama Lionardo mesterre gondolt, aki azt mondta: a koldus koponyája drágább a legszebb kupolánál. San Pietro kupolája meglesz, de mennyi nemes, szép koponyát fognak ezért betörni a török csákányok!

Magyar ifjak koponyáit. Ah, a magyar ifjak most már nem fognak elmenni a firenzei műhelyekbe és a római műtermekbe... Megint kirekedtek az élet iskolájából - a halál iskolájába fognak járni. És hetedízigen el fognak vadulni és el fognak durvulni.

Végül az ő megfogyott, dacos csapatjukra feketén fog ráhengeredni a nagy pogány éjszaka. És meg fognak halni. Mert meghalni, azt tudnak a magyarok.

Tamás egy haldokló nép fia. Maga is halódó. Tízezrek nyüzsögnek körülötte, és ő mégis egyedül van, amilyen egyedül csak végórájában lehet az ember.

Hová lett Fiametta? Elment a többivel, búcsú nélkül. Egyedül hagyta.

De különös! A nagy elhagyatottságában mégis volt valami, ami gyönyörű, ami mámorító volt! Kevélyen érezte, hogy ő a maga szomorúságát most nem adná oda ezért a tomboló öröméért. A magyar halál szebbnek és kíváncsabbnak tetszett neki Itália életénél.

Forró, édes daccal gondolt az ő siralomházban ülő, szegény, léha népére. Ez megint a barbár értelmetlen gögje volt, de ezúttal kimondhatatlanul jól esett barbárnak lennie.

18.

Akik azt hitték, a kudarc meg fogja törni Bakócz Tamást, azok ugyan nem jól ismerték a pátriárka urat.

Estebédre már otthon volt a Reggióban, és igen kegyesen fogadta az emberei kézcsókját. Asztalnál farkasétvágygal evett, és tréfásan szidta a konkláve szakácsát.

A választásról csak mellékesen beszélt. A konklávéban mindössze huszonöt kardinális volt, köztük tizennyolc olasz. Német egy sem jött el, a franciák és angolok javarésze is lekészt.

Az első próbaszavazásnál nyolc voks jutott Bakócznak, Medicinek csak egy. A legtöbb, tizenhárom, ekkor a vén Valenciai Jánosra esett, akit senki sem akart komolyan. Mindegyik párt kertelt, ki akarta tanulni a másikat.

De azután egyezkedni és alkudozni kezdtek a főtisztelendő urak, az ifjú olaszok és a hercegek pártja megrohanta az öregeket, és végül minden olasz megállapodott Mediciben.

Maga Bakócz is rászavazott. Ennyi volt az egész.

Láthatóan örült, hogy eltávozott tőle ez a pohár. Hetvenesztendős ember hogyan is kezdhetne új életet? Midőn azonban kettesben maradt Tamással, más nótát fűjt.

- Engem a halott pápa buktatott el. A halála napján torkon fogott, és csak ma, midőn kihirdették Medici nevét, volt az az érzésem, hogy a csontkeze eleresztett megint. Rovere tudta, hogy én csak pénzzel boldogulhatok, azért is adta ki bulláját a simonia ellen, hogy ezer fáklya fényével rávilágítson az én utamra, és az egész keresztény világ ellenőrző szeme elé állítsa a konklávét... Ő ismerte minden titkomat, ő előre megmondta minden kardinálisnak, mivel akarom megvásárolni, és egyenkint esküt kért tőlük, hogy a jó hírük érdekében ellenem fognak szavazni. Mindenki lehet pápa, csak Bakócz nem! - a halála napján ezzel búcsúzott.

Valami nyomot mégis hagyhatott lelkében a veresége, mert szokása ellenére merengő és elmélkedő volt.

- Megvesztegetés? Hát nem szép dolog! De én egy nép életét akartam megmenteni, ők pedig a mozaikjaikat és ugrókútjaikat féltik. Keserű tréfája a sorsnak, hogy ezúttal a legmagasztosabb célért hitvány fegyverekkel kellett harcolnunk, míg ők a kicsi céljaikért a legmagasztosabb elveket vihetik harcba.

A pátriárka egy kupa bort ivott.

- Rovere Julius pontosan ismerte minden titkomat - mondta később. - Még olyanokról is tudott, amelyekről azt hittem, csak mi ketten ismerjük: te meg én. Kéme volt a palotában.

Tamás fölkapta a fejét.

- Lehetetlen - hebegte -, hiszen a bizalmas jegyzeteket titkosírással szerkesztettem...

- Úgy kell lenni, hogy kitanulták a titkosírásunk kulcsát is. Csapra verték a hordómat, és én hiába töltöttem rá éjjel-nappal, a titkos léken kifolyt minden borom.

Bakócz fölkel, és erősen a Tamás szeme közé nézett.

- Szeretném, fiam, ha kisütnéd, ki volt az áruló. Neked módodban lesz... Holnap megint beszélünk erről, de most jó éjszakát!

Tamásnak nem volt jó éjszakája.

Ki volt az áruló? Egy förtelmes gyanú rohanta meg, mint a harapós kutya, de ő dühösen elrúgta magától. Nem, nem, ilyet gondolni is bűn! De azért nem volt jó éjszakája...

Reggel, midőn kiment a palota elé, egy öreg asszonyka szólította meg. Ugyanaz a nyájasan vigyorgó banya volt, aki egykor már levelet hozott neki a Sciarrából.

Ezúttal nem levelet, hanem más valamit hozott: fél zöld selyemkesztyűt.

- Ha ön meg akarja találni a kesztyű párját, akkor menjen ma vecsernye idejekor a Purificazione térre.

- Ki küldött hozzám, öreg?

- Ha többet akar tudni, menjen a Purificazione térre.

Lám, a vénasszony tud szűkszavú is lenni! A kesztyűből édes ámbrailat áradt... Igen, ő el fog menni! A Purificazione téren választ fog kérni egy gyötrelmes kérdésre.

Annyira már kinevelték Rómában, hogy nem ugrott bele vakon a kalandba, hanem elhatározta, hogy áruhában fog menni. Most úgyis farsang utolja van, és az utcákon nyüzsögnek az álarcosok.

Az udvarmester, akinek megbízatást adott, egy lángvörös selyemkámzsát szerzett neki, az arcot is eltakaró csuklyával. Tamás olyan volt benne, mint egy titokzatos vérbíróság tagja.

Midőn a kis térre ért, sűrű embergyűrű közepén éppen egy jókedvű párocska táncolt. Elég gyakori kép a farsangoló Rómában. Később tágult a kör, és az apátúr megláthatta a táncosokat. Ha buzogánnyal fejbeütik, akkor sem rendül meg jobban.

A fekete barát és a zöld angyal!

Semmi kétség, a hórihorgas csuhás alak a „csillagok szolgája”, aki a varázstükörben megmutatta neki a tiarás Bakócz-címert... A táncosnője pedig - ő! Zöld ruhát visel; csak a fél keze kesztyűs, de a haja, a jólismert, illatos, imádott mahagóni haja szabadon leng-lobog a válla körül...

De valami változás van a zöld angyal külsején: vékony, remegő aranyszarvacskák bukkannak ki hajából, hosszúk és görbék, mint a höscincéré, és arany denevérszárnyak nőttek ki a hátán.

Duda és síp muzsikált nekik. Furcsa, gunyorosan mekegő és mégis szenvedélyes, szinte már fajtalan zene.

Az óriás barát olyan kacagtatón és mégis félelmetesen dobálta-hömpölygette otromba tagjait, mint egy részeg sárkány. A zöld angyal szilaján verte a csörgődobot, bő ruhája hólyagosan hullámzott acélos, karcsú idomai körül, denevérszárnya pedig rugalmas csapásokkal kísérte mozdulatait.

Tamásnak meg kellett kapaszkodnia a kút korlátjában, hogy hanyatt ne vágódjék. Azt hitte, szörnyet kell hálnia szégyenében, dühös kétségbeesésében.

Most már mindent tudott! Igen, ezek komédiát játszottak vele. A fekete emberrel ráijesztettek a babonás barbárra, mint gyerekekre a mumussal. Kihúzták belőle a titkait, olyan simán és könnyen, mint hüvelyéből a kardot. És a saját fegyverével nevetve kivégezték.

Most pedig iderendelték, hogy gúnnyal tetézzék a gyalázatát! Mennyire kevésbe vehetik őt, mennyire megvethetik, ha ezt is meg merik vele tenni.

Még mindig táncoltak... A duda dunnogott, a síp vihogott. Ez valami féktelen parodisztikus diadalmi tánc volt, ennek a táncnak minden mozdulatával azt mondta Fiametta: Látod, ilyen vagyok, bolond barbár, látod, ez vagyok...

Szégyenletesebb és fájdalmasabb látvány volt, mintha pőrére vetkőzött volna az utcán. Olyan groteszk látvány, mint a pestisbeteg lázálma.

Tamás nem bírta tovább. A vére, paraszt eleinek vére tajtékot vetett - maga sem tudta, mit akar -, midőn már a dühtől hörögve megrohanta a fekete óriást, vas karmokkal megragadta és fejével beledobta a kútba. Abba a kútba, amelyből Szent András napján egy meztelen, szép leány szokott kimászni...

Még látta, amint Fiametta rémülten visszaugrik előle, még hallotta a kútból a fekete ember panaszos bömbölését, azután sarkon fordult, és elsietett.

Senki sem mert a vörös ember útjába állani, aki oly keményen elbánt a nagy leviatánnal. Talán a zöld donna ura vagy kedvese? És lehet, hogy fegyveres barátai is vannak az álarcosok közt...

Tamás végigsietett az utcalabirintuson. Síkon járt, ő mégis úgy érezte, mintha lefelé menne, mindig lefelé. Nem tudta, hol van, találmra rohant tovább. Most az az érzése volt, mintha valaki üldözné...

Visszanézett: igen, a zöld angyal jött utána! Szökdelő, rövid lépésekkel, a házak mellé lapulva, osont a nyomában.

Betért egy sötét sikátorba és ekkor már nem látta többet Fiamettát.

Most romok között találta magát... Egy beszakadt tetejű, gigantikus csarnokon ment keresztül - régi fürdőpalota lehetett.

Kereste a kijáratot, és keskeny rést talált a hatalmas falon. De a rés körülépített, kerek odúba vezetett le. Zsákutcába jutott.

Fáradt volt. Letelepedett egy összetört oszlopra, és lerántotta fejéről a vörös csuklyát. Úgy ült itt egyedül, mint beteg vadállat a barlangjában.

Egyszerre karsú árnyék bukkant föl a bejáraton. Két hosszú, remegő aranyszarv... Ő volt. Tágra nyitott szemekkel, kecsesen előrehajolva nézett le a homályba. Álarcát a kezében tartotta.

Most fölfedezte Tamást.

- Ah, tudtam, tudtam!

Leugrott az odúba, denevérszárnyai remegtek a vállán.

Egy pillanatilag farkasszemét néztek.

- Tudtam, hogy ön az! De miért bántotta szegény Capistránót? Ő csak azt tette, amiért megfizettem... Ön eltörte a lábát... Most húzzák ki a kútból - olyan utálatos és iszapos volt, mint egy óriás varangy...

Tamás nem válaszolt, Fiametta pedig elnevette magát. Ugyanaz az éles, keserű kacagás volt, melyet már a Sciarrában hallott tőle, a vasrács előtt - akkor éjjel.

- Tudja, miért jöttem ön után? Beszédem van önnel! Meg kell köszönnöm, hogy olyan pontosan elmondta nekem a pátriárka úr minden titkos tervét. Bizonyára tudja már, hogy ezek a titkok nagy hasznára voltak a Medici-pártnak?

- Igen, most már mindent tudok - bólintotta Tamás.

- Talán érdekelni fogja, hogy a kis komédiát, amelynek ön volt a hőse, az én kedvesem, Chigi Agostino úr szerezte. Ő nem akarta eltűnni, hogy egy barbár legyen a mi pápánk - érti Tamás úr?

- Értem.

- Ez most már nem titok. Ellenkezően érdekünk, hogy ország-világ megtudja, milyen buzgalommal szolgáltuk a Mediciek ügyét... A bukott jelölt különben sem árthat már nekünk... A komédia egyes jeleneteit ketten dolgoztuk ki: én és az ön hű Vico Hannibal barátja. És tudja ki volt a szent barát, akit ön a kútba dobott? Egy derék komédiás, a hosszú Rocco, aki a passiójátékban Heródes király szerepét szokta játszani...

Gyors, hadaró hangon beszélt, olykor élesen felkacagott, az ökölbe szorított kis keze pedig állandóan remegett.

Tamás csodálkozva nézte. Ki ez? Nem Fiametta. Nem tudott rá haragudni, inkább sajnálta, ahogyan az ember a tönkrement műremeket sajnálja. Ez a nő most már megmérhetetlen távolságban volt tőle, mintha az óceán túlsó partjáról beszélne hozzá.

- Most egész Róma kacag önökön - folytatta Fiametta keserű örömmel.

- Csak kacagjanak.

- Hiába adja a büszkét, nyugodtat; tudom, szeretne engem megölni. Lám, az alkalom jó! Egyedül vagyunk a romok között, és önnél biztosan van tör...

Tamás vállat vont és nem felelt.

- Ha nem szeret vért ontani, akkor majd megfizeti egyik komornámat. Jó lányok, de azt hiszem, száz aranyért mindegyik keverne fehér port az ivóvizembe.

Az apátúr valami kis undorodást érzett.

- Asszonyt mi nem szoktunk ölni.

- Nem? Mennyi megvetéssel mondja ezt! Pedig a legédesebb dolog a világon: a bosszú! Még a szerelemnél is édesebb... Ha nem láttam volna, mit csinált szegény Heródes királlyal, akkor azt mondanám, önnek nincs vére.

Tamás a leány felé fordította sápadt arcát.

- Fiametta, kérdezek öntől valamit. Ha nem akar válaszolni, az sem lesz nagy baj.

- Nos? - szólt csodálatos mohósággal a leány.

- Ön elárult engem. Ebből haszna volt. Ezt értem. De mi haszna van abból, hogy újólág meg akar gyalázni?

Fiametta kevélyen fölemelte a fejét.

- Mert gyűlölöm!

- Gyűlöl? Én együgyű vagyok az ön szemében, és ez ok lehet, hogy lenézzen - de nem ok, hogy gyűlöljön.

Fiametta arca elfehéredett az izgatottságtól.

- Gyűlölöm, mert még soha úgy ember meg nem sértett, mint ön! Ha tudni akarja: ön az egyetlen férfi, akinek életemben fölajánlottam magamat. Igen, én, Fiametta, fölajánlottam magamat valakinek! Tudja ön, ki vagyok én? A legelső rómaiak, hercegek és kardinálisok térdepelnek a küszöbömön... Egy király csókolta meg a lábamat! És ön, az ismeretlen barbár, eltaszított magától. Ezt nem tudom elfelejteni. Eleinte meg akartam öletni...

- Ön küldte reám a gyilkosokat? - kérdezte Tamás.

- Mind a kettőt - én! Ügyetlenek voltak - de most örülök, hogy nem sikerült... Mert jobb így: szenvedjen - szenvedje el a bukás minden megalázását.

Tamás felkelt az oszlopról, amelyen eddig ült.

- Én most elmegyek - mondta csendesen.

- Hát eredj! - kiáltotta Fiametta és a szeme olyan gonosz volt, mint a viperáé.

- De búcsúzóul mondok még valamit. Ön nem tudja, mi az szeretni. Urbino sem tudja, Chigi sem, senki azok közül... Csak én tudom!

- Ó, értem már meghaltak férfiak, akik különbek voltak, mint te!

- Lehet, de azok közül egyik sem szerette önt annyira, mint én. Ne nevéssen olyan keserűen, mert igazat beszélek. Én úgy szerettem önt, ahogyan csak egy barbár szerethet ilyen nőt! Ön volt nekem Róma, Itália, minden, ami szép, drága, halhatatlan, ön volt az élet, a jövő, a győzelem! A nagybátyám dicsőségének is csak azért örültem, mert azt hittem, az ön kezéből kapom, és ez örökre össze fog forrasztani önnel... És mikor egy éjjel eltaszítottam önt magamtól, azt is csak szerelemből tettem. Nem tudom ezt megmagyarázni, nem tudok úgy beszélni, mint Bembo úr és a ciceroniánusok, de szerelemből tettem. Egy részeg csatlós, akit Urbino hercegének neveznek, meg tudta változtatni az ön ábrázatát. Egy idegen nő tárta akkor felém a karjait és én irtóztam tőle, hogy eláruljam vele az én Fiamettámat, az én szent és tiszta Fiamettámat...

- Szent és tiszta? Bolond! Hát nem tudod, ki vagyok? Bolond barbár!

- Bolond barbár voltam, mert azt gondoltam: Mária Magdolna is az volt, Egyiptomi Mária is, és ma mégis templomokat neveznek el róluk Rómában.

- Bolond!

Fiametta kacagott, de több volt benne a keserűség, mint a jókedv. Majd azt mondta:

- Ha annyira szeretsz, ha igaz, amit mondtál, akkor nem tudsz tőlem elszakadni! Holnap megint ott leszel a Sciarában... Örülök, hogy annyira szeretsz, mert kegyetlen leszek veled, nem is foglak a szemem elé bocsátani. Talán meg foglak öletni - de ha nem: akkor a szerelem és a vágy fog téged megölni.

Tamás szomorúan mosolygott.

- Sohasem leszek többet a Sciarában, Fiametta!

- Ezt már mondták mások is, de nem bírták ki, mind eljöttek megint. Aki engem szeret, az nem tud tőlem elszakadni!

- Szeretem önt, jobban szeretem az életemnél, és mégis el fogok öntől szakadni. Talán holtomig szeretni fogom, de mégis nemesi szavamra mondom: soha többet ez életben nem szólok önhöz.

Azzal elment.

Fiametta egyik kezével a falat fogta, a másikat a halántékához szorította, úgy nézett utána. A homályos falon fényes ovális rést látott, abban lépkedett Tamás a vörhenyes délutáni napfény felé, végig a romokkal borított térségen.

A távolságban mind kisebb lett az alakja, végül már csak akkora volt, mint Fiametta ujjja. Azután végleg eltűnt egy fekete fal mögött.

De egyszer sem fordult vissza.

19.

Amint Tamás hazaért, rögtön ágyára vetette magát. Soha életében nem volt még beteg, de most rettenetesen gyötrődött.

A szíve megvadultan vágatott, a fülében bömbölt a vére, minden pillanatban várta, hogy a koponyája szétpattan.

Zavaros dolgokat kiáltozott, és minduntalan a halált emlegette. Meghalni, igen, meghalni!

A pátriárka a keresztfia ágyához sietett, és a nevéen szölongatta. Tamás rámeresztette zavaros tekintetét, de aztán némileg magához tért.

- Küldtem már orvosért - biztatta Bakócz.

- Gyónni akarok! - szólt az ifjú.

- Elhivatom a káplánt...

- Nem, én keresztapám uramnak akarok gyónni.

És rekedten lihegő hangján mindent elmondott.

Mindent, ami közte és Fiametta közt történt. Bakócz Tamás nem hiába volt jobbágy fia, valóban erős ember is volt, telve a parasztfatalizmussal.

Ami elveszett, az elveszett - ki beszél a tavalyi hóról? A római korona beleesett a csalódások kútjába, kár volna utánaölni még ezt a gyereket is.

Miután Tamás elhallgatott, a keresztapja kezdett beszélni:

- Sejtettem, hogy törbe csaltak. De ebben magam talán hibásabb is vagyok, mint te. Nekem gondolnom kellett volna arra, amit te még nem tudhatsz, hogy ifjú férfinak csak addig van nyitva a szeme, amíg forni nem kezd a vére. Különben nehogy azt hidd, te ütöttél el a sikertől! Itt nagyobb hatalmak állottak munkába, hatalmak, amelyekkel mind sűrűbben találkozom újabban, s melyekkel szemben tehetetlen vagyok.

Mégis, a nagy kudarc igen megpuhította kemény lelkét, mert megtette azt, amit még soha életében: olyan szelíd és szomorú lemondással beszélt, mint az igazi öregember:

- Az ember mindent okosan kiszámít, előrelátással elvégez, de a siker nem ezen fordul, hanem a titokzatos véletlenek láncolatán. Nevezheted jó szerencsének vagy sorsnak, de leg-egyszerűbb lesz, ha isteni gondviselésnek nevezed... Nos, Isten ezúttal nem volt velünk, és így minden ellenünk volt. Én egész életemben azt tapasztaltam, hogy nekem minden sikerül, amit a magam hasznára próbálok, de kudarcra kudarc ér, mihelyt az ország érdekét akarom szolgálni. Szerencsés ember én csak addig voltam, amíg fiatalos önzéssel magam is pusztítottam az ország erejét. Amióta óvni és erősíteni akarom, azóta üldöz a balsors. Néha megrettenek, ha erre gondolok. Egy ismeretlen hatalom irgalmatlan következetességgel készíti elő Magyarország romlását. Mi mindnyájan, akarva, nem akarva is eszközök vagyunk az ő kezében. Te is csak az voltál. És ha te nem folytatod ki a boromat, akkor más valaki vág léket a hordón, mert a bor nem az enyém, hanem Magyarország bora volt, és azért a porba kell elfolynia. Embereld meg magadat, fiam. Ez nem a te bűnöd, hanem egy egész országé.

- Meghalni, meghalni! - hörögte Tamás.

- Meghalni? Annál mi sem könnyebb! A török nemsokára nálunk is felállítja az ő halál-malmát, és a magyar ifjúságot szórja a garatra. Ha te azt hiszed, hogy itt Rómában kárára voltál az országnak, akkor légy rajta, hogy legalább a haláloddal hasznára lehess.

Tamás kezét csókolt keresztapjának. Kissé mintha megkönnyebbült volna.

Az orvos megjött és megvizsgálta a beteget. Ennek a Grossius mesternek az volt a hibája, hogy nagyon is bővében volt a tudománynak. Ő nem elégedett meg azzal, hogy Galenos és Avicenna bevált módszere szerint gyógyítson, hanem régi kéziratokból kutatta fel a klasszikus tudomány elkallódott titkait.

Tamáson is olyan betegség jeleit találta, amely betegségről semmit sem tudnak az újak, de annál többet az isteni rómaiak. A diagnózis szerint éjjeli baglyok jártak be a nyitott ablakon, és a görbe csőrükkel megszívták Tamás vérének.

Midőn a pátriárka úr meghallotta, hogy a mester a baglyok ellen macskákat ordinál, amely macskákat a beteg ágyához kell kötni, azt mondta, hogy: „Bubulus!”. A tudós föltette, hogy ez a szó magyar lehet, amelyet ő nem ért meg, de ha latin lett volna, akkor megértette volna, és ökröt jelentett volna.

Az éjjeli baglyok csak nem akartak elmaradni, tovább szívták a beteg vérének.

Az nem tudott talpra állani, napról-napra fogyott. Néha órákon át sírt, mint a gyermek, de néha meg dührohamai voltak, ilyenkor ölni és meghalni akart.

A pátriárka aggódott, de csodálkozott is. Mi ez - még mindig a kútba esett korona fáj a fiúnak?

A jó Tamás pedig azt se tudta már, hogy egyszer pápaválasztás is volt Rómában... Mint a bibliai Jákob, ő is az Úr angyalával viaskodott, de az ő angyalának aranyszarva és denevérszárnya volt.

Már negyedik napja feküdt ágyában, midőn azt jelentették neki, hogy egy öreg asszonyság akar vele beszélni. Nem akarja látni! Sem ezt, sem más nőt ne bocsássanak a palotába!

Ötödik napra levelet hoztak neki. Aranypecsétes, ámbraillatú levelet... Ami vérét még meghagyták Tamásnak az éjjeli baglyok, az egyszerre mind a fejébe szökött. Sokáig remegő kezében fogta a levelet, de aztán odaadta a kamarásnak. Vissza! Nem kell!

Hetednapra igen gyöngé volt, de némileg mégis megnyugodott. Ekkor egy nemes úrfi látogatását jelentették neki. Az idegen azt üzenté, hogy Magyarországból jön, török híreket hoz.

A törökre mostanában kéjes epedéssel gondolt Tamás. A török a halál, a megnyugvás, a török az egyetlen reménység ebben a vad és fájdalmas összevisszaságban.

Egy selyemruhás, fehér szattyáncsizmás, karcsú fiú lépett a szobába. Midőn levetette tollas kalapját, Tamás arca elfehéredett, a szívverése elakadt. Megismerte az ő sötétvörös haját!

Fiametta jó ideig mozdulatlanul állott, majd az ágyhoz lépett, térdre ereszkedett és illatos vörös fejét szó nélkül odatette a vánkosra, Tamás mellé. Még most sem szólt, csak sokáig sírt, a könnyei pedig belefolytak Tamás nyakába.

Nagysokára mégis beszélni kezdett, mégpedig halk, alázatos hangon:

- Drága, édes barátom, mondták nekem, hogy beteg vagy. Már napokkal ezelőtt eljöttem volna, de magam is beteg voltam. A szívem rettenetesen fáj, éppúgy, mint a tiéd, és én is szeretnék meghalni, éppúgy, mint te.

Tamás lehuny szemmel, sápadtan és mereven feküdt, a leány pedig tovább beszélt:

- Mit csinálunk mi egymásból, édes? Szeretjük egymást, és mégis tigriskarmokkal tépjük egymás szívét. Nyisd ki a szemedet, kérlek, nézz rám és lásd, mivé lettem! Vagy inkább mégse nézz reám, mert most rút vagyok, a szerelem, a fájdalom és bűnbánat tönkretette a szépségemet.

Tamás nem nyitotta ki szemét...

- Én elárultalak, Tamás - folytatta Fiametta - elárultalak, mint Júdás a Messiást, de ha mindent őszintén bevallok neked, akkor be fogod látni, hogy százszor boldogtalanabb vagyok, mint te, mert veled együtt elárultam a magam üdvösségét is. Én mindent Chigi Agostino úr kívánságára tettem. Sok hálával tartozom neki, mert mindenemet, amim van, tőle kaptam. Ő emelt ki a porból, ő taníttatott, ő vett körül fejedelmi pompával, és mindig jó is volt hozzám, inkább apai barátom volt, mint kedvesem. Agostino úr azt mondta nekem: Róma és Itália életérdeke, hogy olasz kardinális legyen a pápa, és én büszke voltam rá, hogy egy szent ügy szolgálatába állhatok. Én nem tagadom, eleinte mulattatott is az intrika. De aztán! Aztán megszerettelek, ahogyan soha még embert nem szerettem, és ekkor a szívem elpártolt Chigitől, és melléd állott. Chigi úr dicséretére kell mondanom, hogy nem erőszakolta tovább a dolgot, és nem kért tőlem többé kémszolgálatot. Ha veled még beszéltem a pápaválasztásról, csak azért tettem, hogy mindennap láthassalak. És amit akkoriban tanácsoltam neked, az becsületes és jó tanács volt. Agostino úr tudta is, hogy szeretlek - ő annyira éles szemű, hogy semmit sem lehet eltitkolni előtte -, de nem volt rád féltékeny. Nagyon különös ember, mintha nem is olasz vér folya az ereiben. Chigi úr filozófus. De jött a végzetes éjszaka, mikor az urbinói herceg betört a házamba. Ő, de másnak, egészen másnak képzeltem én azt az éjszakát! Én már akkor nem bírtam a szenvedélyemmel, és megtettem azt, amit soha életemben nem: megtagadtam a büszkeségemet és felajánlottam magamat neked. Nem kellett! Édes drága szívem, te megmagyaráztad nekem, hogy miért kellett engem visszautasítanod. Én ugyan máig sem értem meg, de azt hiszem, ez azért van, mert nálunk másképp gondolkoznak a szerelemről, mint tinálatok. Annyit azonban tudok most már, hogy nem gyűlöletből ragadtad ki

magadat a karjaimból. Akkor éjszaka azonban nem értettem semmit, azt hittem, csak azért hazudtál nekem némi vonzalmat, hogy fölhasználhass engem politikai céljaidra. Micsoda éjszaka volt az! Örjögő voltam, és hajnalig fetrengtem a padlón, és vertem a homlokommal a köveket. - Úgy hallottam Cardulo úrtól, hogy a te hazárdban a nők keveset beszélnek, és mindig illetmudók. De én nápolyi leány vagyok, édesem, én nem bírok magammal, ha szeretek, még kevésbé, ha gyűlölök! Mindenesetre meghaltam volna azon a rettenetes éjszakán, ha nem tartott volna életben a bosszú reménye. Nagyon gyűlöltelek akkor, szegény, drága szerelmem, de az én gyűlöletem nem volt egyéb, mint öngyilkos szerelem. Attól kezdve én megint nagy buzgalommal szolgáltam Chigi urat, mindent elárultam neki, és talán odaadtam volna ifjúságomat is, csak hogy meghiúsíthassam a terveidet. És gyilkosokat is fogadtam ellened, pedig akkor is szerettelek, és midőn pénzt adtam nekik, tudtam, hogy fegyverük a te drága szíveddel együtt át fogja döfni az enyémet is.

Fiametta elhallgatott, majd kis szünet után így szólt:

- Sokat szeretnék még mondani, de nem tudok beszélni, ha ilyen némán fekszel előttem. Olyan vagy, mint a halott, és szívem most megint nagyon fáj. Kérlek, bocsáss meg nekem. Ha meg tudsz bocsátani, akkor én leszek a legboldogabb nő a szentatya államaiban, de ha nem akarsz, akkor ölj meg, mert én a te tulajdonod vagyok, de ne légy ilyen hideg és szomorú!

Tamás azonban most sem mozdult meg.

- Nagyon haragszol rám - kezdte újra Fiametta -, és haragodban megfogadtad, hogy soha többé nem szólsz hozzám. Az ilyen esküvéseket azonban nem tartja számon a Madonna, ő mindig a szerelmesek boldogságát akarja. De ha nagyobb benned a büszkeség, mint a szánalom, akkor ám maradj hű a fogadalmadhoz, ne is szólj hozzám, csak nyisd ki a szemedet, hogy tudjam, szabad élnem, és mosolyogj reám, hogy tudjam, megbocsátottál.

Az apátúr azonban halottként feküdt. Az ő vérig sértett hiúsága ránehezedett, mint egy óriási ragadozó a leütött prédájára és nem engedte, hogy megmozduljon.

Fiametta, aki mindeddig a szőnyegen térdelt, fölkel, és egy ideig habozva nézte a beteget. Azután lehajolt hozzá, a füléhez szorította a száját, és halkán susogta:

- Lásd, Tamás, Agostino úr azt mondta, a pátriárka legalább még hat hónapig itt fog maradni, mert ő lesz a bolognai kormányzó... Hat hónap, Istenem, egy egész élet! Add nekem azt a hat hónapot, Tamás! Szent Ceciliára esküszöm - ő az én védőszentem, mert engem csak Rómában hívnak Fiamettának! -, esküszöm: én még soha nem szerettem senkit... Kurtizán vagyok, de soha még nem szerettem... Voltak kedveseim, de egyiket se szerettem. Agostino urat sem, pedig ő mindig jó volt hozzám... És ha veled nem találkozom, akkor talán elmúlik az életem anélkül, hogy megtudtam volna, mi az: szeretni. De téged szeretlek, neked odaadom az ifjúságomat, fölvirágozom vele az életedet, és meglásd, hat hónapba több boldogság fér bele, mint Philemon és Baucis százesztendő életébe, és meglásd, ezért a hat hónapért érdemes volt megszületnünk!

És miután megint nem kapott semmi választ, egyszerre láng csapott a szívébe, és remegő két karjával átkapta Tamás nyakát, és a szenvedélytől lobogva mondta:

- Te bolond, te bolond, miért gyötresz mind a kettőnket, hiszen tudom, te is meghalsz a szerelemtől!

De a hiúság görcse még mindig megmerevítette Tamás testét és lelkét.

Kopogtattak az ajtón. Fiametta ijedten felszökött.

Öreg pap dugta be a fejét:

- A főtisztelendő pátriárka úr jön!

És megint betette az ajtót. Fiametta kétségbeesetten nézett Tamásra, mintha a múltó másod-percekkel elfolyyna a szíve vére is.

- Nem akarsz szólni? Nem akarsz rám nézni?

Semmi válasz.

- Azt akarod, hogy elmenjek?

Csend.

- Soha ne lássalak többé?

És szünet után még egyszer könnyek közt fuldokolva:

- Soha, Tamás, soha?

De már jött a pátriárka úr, és Fiamettának mennie kellett.

20.

Te, boldog Róma, soha nem is sejtetted, hogy álmodban egykor minő veszedelem árnyéka vonult el fölötted!

Ha nem Lorenzo il Magnifico fia, hanem a Szatmár megyei kerékgyártó fia vonul ünnepi menetben a Vatikánból a Lateránba, akkor talán ma is csorba még a koronád!

Akkor a világ medencébe gyült aranya nem ékesíti kőhomlokodat halhatatlan freskókkal, mozaikokkal és stukkókkal, hanem keresztény katonák meztelenségét ruházza fel. A tüzes érc nem szoborművek, hanem ágyúk együgyű formájába dermed. A Tiberis száz márvány-oszlopos palotája helyett lapos és komor várak emelkednek a Száva iszapos partján.

Ha nem X. Leó lesz pápa, akkor a klasszikus szárnyas paripa páncélos lovas alá kerül, a színek és formák géniusza katonasorba áll.

Midőn Medici Giovanni fölvette a X. Leó nevet, azt mondta: „Élvezzük a pápaságot, mivel nekünk adta Isten!”

Ünnepi vonulása a Lateránba a pontifex maximusszá lett római cézár diadalmenete volt.

Itália fölébredt középkori aléltságából, és fölismerte magában a világ hajdani császárnőjét. És a hajdani pogány istenek is föleszméltek álmukból, és visszatértek az ő városukba.

A diadalmenetet a római művészek rendezték.

A pápa előtt lovagoltak a főurak és a szentszék hűbéresei, közöttük a Colonnák, Orsinik, Contik, Savellik, Caffarellik, és Gaetanik, a Baglionik, Esték, Medicik, Roverek, Varanok, Strozzik, Soderinik...

Családok, amelyeknek oroszlánszájában vergődött Itália egy-egy darabja. Köztük voltak az olasz föld és talán az egész világ legedzettebb katonái, legravaszabb cselszövői, legvérengzőbb zsarnokai, legmerészebb kalandorai és legvadabb gonosztevői.

És a prelátusok lovas serege! Több száz püspök, érsek és kardinális, utolsónak a sorban, aki rangban első: Bakócz pátriárka. Félelmetes energiájú, büszke, finom és elmés férfi- és aggastyánfejek, ők Itália nagy államférfiai, szónokai és költői, a híres mecénások és gyűjtők.

És legvégül, tarkaruhás svájcijai közt, X. Leó, aranypalástban, tiarával a fején, a dicsőségtől ragyogva, élvezve a pápaságot, melyet Isten neki adott.

Az utcák via triumphalisszá alakultak át. Mindenütt pogány oltárok, antik szobrok, diadalívek. A Megváltó alakja is látható volt némely házon, hol Jupiter, hol Apollo társaságában; a Boldogasszony pedig legszívesebben Minerva és Juno között mutatkozott.

A krónikások följegyezték, hogy a Bank utcai Chigi-palota előtt nyolcoszlopos diadalív alatt kigyózott el a menet. Az íven Apollo, Mercur és Minerva alakja és arany felírás: „Azelőtt Venusé volt a birodalom, később Mars bírta, de most Pallas Athene lép trónra.” (Venus volt Borgia házi istensége, Mars Rovere Juliusé, Minerva pedig Medicié.)

Fiametta a Chigi-palota loggiája alatt térdepelt, midőn a szentatya áldásra emelte fehér kezét.

Egy aranytól ragyogó ifjú lovast látott az idegen követségek csapatjában, és abból, hogy szíve fájdalmasan megdobbant, megtudta, hogy ez Vértesi Tamás.

És elvonult a büszke menet, amellyel a rinascenza fölért szivárványútjának szédítő zenitjére.

Bakócz Tamásnak némi, nem is kellemetlen izgalmat szerzett a nagy nap. Megfigyelte, hogy a pápa hamar elfárad... Valaki azt mondta, X. Leó testén gyógyíthatatlan tályog van, mely aggasztja orvosait... Édes kis reménység nyilallt bele a pátriárka öreg szívébe. Hátha még itt maradna Rómában? Hátha? De azután letorkollta önmagát. A szentatya ifjú ember, ő pedig hetvenkét esztendő... És neki már nincs is szerencséje.

Azokban a napokban szomorú utasember érkezett egy szomorú világból: Márton kalocsai kanonok. Leveleket hozott a királytól, és hajmeresztő újságokat mondott. Otthon éjjel-nappal szólnak a lármaharangok. A török megszállotta a déli magyar várakat, és megvetette lábát az ország kapujában.

Amit évek óta mindenki jósolgatott, amitől mindig óvták egymást a magyar urak, és aminek elhárítására mégsem tettek semmit, az most bekövetkezett: a halálmalom már magyar földön őrli az embercsontokat. És II. Ulászló király kétségbeesett levelekkel árasztja el Európát.

A szentatya, akinek már terhére lehetett Bakócz Tamás kutató sárga szeme, kapott az alkalmon, hogy visszautaztassa a pátriárkát.

Útravalóul három püspökséget adományozott neki, és - ami Bakócznak jóval többet ért - megtette teljhatalmú legátusává Magyar-, Lengyel-, Cseh-, Porosz- és Oroszország és egész Skandinávia fölött, hogy keresztes háborút hirdessen a hitetlenek ellen.

Bakócz a németeket és a franciákat szerette volna fegyverbe szólítani, de erről hallani sem akart a konzisztórium.

Azokkal más tervei voltak Rómának.

Az Angyalvár ágyúi dörögtek, mikor az ünnepi ülés után a főtisztelendő kardinálisok testületileg szállására kísérték a *legatus a latere*-t.

- Hétfőn utazunk! - mondta keresztfiának a pátriárka.

Tamás százölnyi mélységből bukkant föl, és zavartan kérdezte:

- Hová utazunk?

- Haza! - szólt Bakócz Tamás.

És keserű kedvében hozzátette:

- Vége a római farsangnak, kezdődik a magyar bőjt.

21.

Chigi Agostino úr lakomát adott két pápai nepota, az elegáns Medici Julian és az ifjú Lorenzo tiszteletére.

Az ünnepélyt ezúttal nem a Chigi-villában, hanem Fiametta kis palotájában rendezték.

Bizalmas kis társaság volt hivatalos, a Medici urakon kívül csak Bembo, Cardulo és Fiametta új barátnője, az andalusiai Juanna, akit mint csodát emlegettek mostanában az örök városban.

Agostino úr tulajdonképpen az urbinói herceget is meg akarta hívni, szerencsére azonban a mindig tapintatos Bembo visszatartotta ettől.

A Vatikánban ugyanis már elhatározott dolog volt, hogy Francesco Mariát első alkalommal ki fogják vetni a hercegségből, és Medici Lorenzót ültetik a helyébe.

A Szentlélek bankárjának mindig voltak jó ötletei, és ezúttal - a kor ízlésének hódolva - „antik lakomát” adott.

A vendégek római szenátoroknak és matrónáknak öltöztek, és virágkoszorút tettek a fejükre. Asztalnál nem ültek székeken, hanem kereveteken feküdtek, a bort pedig, melyet rabszolgatunika ifjak töltöttek, aranycsészékből itták.

Még a régi rómaiak házioltára sem hiányzott a teremből; az oltáron a Medici-lárok: Szent Damján és Szent Kozma szobra előtt égett az illatos tűz. Lakoma közben énekar és táncos leányok mulattatták a vendégeket, később egy Plautus-komédiát adtak elő, természetesen latin nyelven.

A lakoma végeztével megjelent Vico Hannibal is. Ő kicsi ember volt ahhoz, hogy asztaltársa lehessen a Medicieknek, de némi tisztesség mégis kijárt neki jó szolgálatai fejében.

Új, pávaszempettyes köpönyege volt, aminőt még sohasem láttak Rómában.

Fiametta mindenkit elragadott bájos jó kedvével. Egy pillanatig sem nyugodott, vidám démonként keringett az asztal körül, és elárasztotta vendégeit szeretetreméltó, pajzán és csípős ötletekkel.

Hajnal felé azonban mintha kissé elfáradt volna. Letelepedett a poharazgató urak közé, maga is ivott keveset, és hallgatta, mit beszél a szép Bembo.

Bembo ékesszólása ma még szárnyalóbb volt, mint rendszeren; mintha mámoros volna. Az is volt, de nem a bortól, még kevésbé a női szemektől, hanem attól a hírtől, mit az imént súgott fülébe a kis Medici Lorenzo: a szentatya említette, hogy alkalmilag kardinálist fog csinálni Bembóból és Sadoletóból...

Bembo azt mondta:

- Meglássátok barátaim... én jós szemmel belenézek a jövőbe... meglássátok, a mi dicső, nagy Leónk alatt Róma föl fog támadni hamvaiból, újból magára fogja venni hajdani fejedelmi márványköntösét, amely megilleti, mint a világ császárnőjét, és amely szépségnek ma csak bús, elszórt romjait látjuk a városban. Már azért is hálát illik adnunk az olimpusi nagy isteneknek, hogy megmentettek bennünket az idegen uralom veszedelmeitől. Mert egy idegen pápa kezében Róma csak eszköz lehet idegen célok szolgálatára. Pedig Róma csak önmagát szolgálhatja, mert Róma szent és örök város!

Ekkor megszólalt Cardulo prelátus:

- A veszedelem, hogy Rómát idegen érdekek rabjává tegyék, elég nagy volt ezúttal. Ez a csökönyös Strigonio szőröstül-bőröstül beledobná Róma jövőjét a pogány torkába. Még az utolsó konzisztóriumon is azon erőlködött, hogy megkapja a németországi legációt is. Ott is keresztes háborút akar hirdetni, pénzt akar szedni. Ezt természetesen nem engedik meg neki. Az északi kis országokkal csináljon, amit akar és tud, de a nyugati nagy országokra más föladatak várnak. A szentatyának nagyszerű tervei vannak Róma művészi újjáalkotását illetően, és siettetni akarja San Pietro építkezését. Honnan vegyük a költségeket, ha nem a nyugati nemzetektől, elsősorban a németektől?

Az elegáns Medici Julian, aki egyébként hallgató és kissé mélabús férfi volt, szintén megszólalt:

- Magyarországból rossz hírek jöttek, a török már benn van az országban. Nem csodálom, hogy a magyarok fűhöz-fához kapnak, a halál kopogtat a házuk ajtaján. Ott voltam a Vatikánban, midőn a pátriárka és kísérete elbúcsúzott a pápától. Nyugodtan, sőt büszkén viselkedett, de én mégis egy halálba induló gladiátorcsapatra gondoltam: Morituri te salutant!

- Kétségtelen - jegyezte meg Cardulo -, kétségtelen, hogy Magyarország el fog pusztulni az egyenlőtlen harcban. Ez igen sajnálatos. De részvéttel nem lehet a világot kormányozni. És ne feledjük, hogy az antik Róma sem tudta volna teljesíteni világtörténelmi küldetését, ha részvétet érez az útjában álló kis barbárnépek iránt.

Bembo ekkor magasra emelte ivócsészéjét:

- Róma visszaverte a barbár támadást, és ezúttal nemcsak a férfiak, de a nők hazaszeretete is részt vett a harcban. Én nem árulok el titkot és nem nevezek meg senkit, mert attól kellene félnem, hogy rápirítok a nemes szerénységre. De arra kérlek, barátaim, mutassunk be italáldozatot a szeretetreméltó génusznak, aki a szépség és a szellem fegyvereivel küzdött a szent ügyért!

Mindenki ivott, és az aranycsészék fölött mosolygó szempárok fordultak Fiametta felé.

De mi volt ez? Fiametta a szőnyegre ejtette arany poharát... Valami jéghideg fájdalom járta át. Ez a fájdalom kívülről jött, mint a késszúrás, és széttépte a szívét.

Vértelen ajkaival mosolyogni próbált, valamit hebegett - ügyetlen vagyok! - leült.

Azután fekete fátyolok ereszkedtek le rá. Egyik a másik után. Azután csend lett, és bár tudta, hogy társaságban van, mégis oly egyedül érezte magát, mintha az óceán közepén úszató roncsra ült.

És minden olyan érthetetlen volt! Mire való a sok gyertya, mikor mégis sötétség van? Miért nevetnek az emberek, mikor mindegyik halálkoponyát hord a nyakán? És ő, Fiametta, miért félmeztelen, mikor a lelke is fázik?

Valaki megérintette a vállát. Agostino úr.

- Kissé elszédültél, gyermekem. A friss levegő jót fog neked tenni.

Künn voltak a loggián. Valaki egy meleg köpönyeget borított a vállára... A friss levegő valóban jót tett neki.

Már erősen hajnalodott. Az utca torkolatában kék éjjeli köd ült még, de a templomtorony csúcsát már vörös reggeli fény érte.

- Pihend ki magadat, drága gyermekem, aztán minden jó lesz - szólt Agostino úr hangja. - Nagyon kedves háziasszony voltál, ezért egy szép gyöngysorral vagyok adósod.

- Minek nekem a gyöngy? - kérdezte Fiametta halkán. És a saját hangja úgy csengett a fülébe, mintha nagy messziségből jönne. De azért gépiesen tovább beszélt: - Annyi van már, hogy fel sem fűzöm, dobozban tartom... És ékkövem és kameám és aranyláncom is annyi van... nem is tudom mennyi... Minek az?

És ezen a vigasztalan kérdésen úgy elszomorodott, hogy kedve lett volna sírni. De nem tudott. Patkócsattogás az utcán... Szürkepalástos lovasok sietnek a Porta del Popolo felé. Mögöttük málhás öszvéreket terelnek.

- Hazamennek a magyarok! - mondja Chigi úr. És mély meghajlással fogadja a pátriárka úr kurtán jelzett áldását.

Eszébe jut Medici Julian mondása, és akaratlanul mormogja:

- Morituri te salutant!

És Fiametta lelke rémülten elkezd röpködni és vergődni, mint a kalitkába zárt vadmadár. Most, most! Ha most nem tud kiszabadulni, akkor örökre rab marad...

- Ha int nekem, ha mosolyog, ha csak idenéz, akkor kiáltok: megállj, megállj, veled megyek! Cecilia szent nevére esküszöm: veled megyek!

Ő azonban nem int, nem is mosolyog, de még csak ide se néz... Valami irgalmatlan barbár gög, ősi, ázsiai csökönyösség merevíti meg a nyakát. A nyelvével csettint lovának, és az utascapat hamarosan eltűnik a városkapuban, amely feketén ásítzik, mint az alvilág torka.

Agostino úr ott folytatja a beszélgetést, ahol az imént abbahagyta:

- Gyöngyöt nem akarsz... Ékszert sem. Hát mégis mit szeretnél, Fiametta?

- Meghalni szeretnék! - mondja a leány.

22.

Ez itt Kalliope nagy temetője: minden domblánc alatt egy-egy nép virága korhad...

A magyarok már künn poroszkáltak a Campagna hullámos síkján, hűvösen ragyogó, magas égbolt alatt. A láthatárt régi római vízvezeték rekeszti el, gigantikus kőlábaival a messziségbe lépked, őszi verőfényben alvó, violaszínű hegyek felé.

A pátriárka úr a jobbán lovagló Márton kanonokkal beszélget. A keresztes hadjárat tervét magyarázza, és az öregúr megint csupa jó reménység, csakúgy duzzad a tetterőtől.

- A külföldről nem várok katonát, csak pénzt. A magyar nemességtől pedig semmit sem várok. Az urak csak egymás közt keresik az ellenséget. A pogánynak már nem jut a gyűlöletükből. De a nép! Hunyadi János bocskorosokkal verte el Hódító Mohamedet Belgrád alól...

Tamás a keresztapja balján léptet, és félfüllel hallgatja, mit beszél. Minden mérföldkönél úgy érzi, megint elszakadt egy idegszála, amely Rómához nőtt. Elszakadt és vérzik.

Bakócz tovább beszél:

- Ha a földesúr viszi táborba a parasztját, akkor ez is csak úri robot. De ha Hunyadi hívja, és önként megy, akkor ez azt jelenti: a szegénységnek is van hazája.

Hol van nekünk ma egy Hunyadink? - szeretné kérdezni Márton kanonok. De nem meri. Ehelyett azt kérdezi:

- Mennyi parasztot gondol a főtisztelendő primás úr fegyverbe állítani?

- Ha az Isten is megsegít, a tavasszal lesz százezer emberem. Százezer magyar paraszttal már neki merek rúgtatni Szelim szultánnak.

A kanonok úr ősnemes birtokos család sarjadéka, és azt mondja:

- Százezer embert a nagy munka idején? Mit szólnak majd a földesurak?

Bakócz Tamás mellében megmozdul a jobbágyfi keserű szíve.

- Az ebadták csókolják meg a paraszt bocskorát, ha kiment a lelküket a pogányságból!

Ketten vannak magyarok, de tüstént összekapnának, ha nem volna köztük a rangbéli nagy különbség, így Márton úr csak epésen hallgat.

Mély úton járnak az utasok, szőlők alatt. A fejük fölött egyszerre énekelni kezd valaki. Női althang. Az éneklő tudja, hogy hallgatják, ezt kiérezni az énekéből.

Tamás már hallotta ezt az együgyű parasztnótát:

Fiore dell' Uva!

E s'angela tu sei, fammo la prova,

In paradiso andiamo tutte e due...

Lehunyja szemét. A szíve vonaglik és vérzik, és könnyekben folyik szét.

Miért ül ő most nyeregben és hová megy? Hová és minek? Csak egy dolog volna: az ő lába elé feküdni és zokogni és imádkozni és meghalni...

Mire följebb kerülnek az úton, meglátja az énekesnőt. Fiatal parasztnő, barnapiros arcú, fehér fogú. A keblén nyitva a ruhája. Szőlőfürtöt tart a kezében, és midőn a lovasok közt meglátja a bús képű ifjút, évődve feléje kínálja. Olyan, mint egy szelíd bacchánszó.

Tamás kissé elpirul. Másutt is terem fiore dell' uva - szőlővirág?

- Százezer paraszt fegyverben! - kezdi megint a kanonok. - A nép teli van keserűséggel... Ha azok nekünk esnek... Isten irgalmaz!

A pátriárka nem válaszol mindjárt, kissé élvez a kanonok szorongását, de aztán kicsinylően legyint a bivalybőrkesztyűs kezével:

- Mit féltek a néptől? Az nem rossz, nem is jó, hanem olyan, mint Isten sok más alkotása, a tűz, a víz, a hegy, a felhő: van benne erő, de nincsen indulat. Az indulatot a vezérei adják bele a népbe. A Hunyadiak tudtak vele bánni, őket nem égette meg a tűz, de a mai urak semmit sem tudnak. Azért nem is adunk a kereszteseknek vezért a nagyurak közül.

- Hát miféle?

- Olyan kell, aki kicsi ember, és mégis nagyhírű, aki erős, de nem hatalmas. Olyan, akit szeret a nép, és aki mégis az urakkal tart.

Pacsirta csiripel magasan a lovasok feje fölött. Tamás ég felé fordítaná arcát, hogy megkeresse, de szeme nem bírja el a nagy fényességet.

Az ő szatmári hazájára gondol; ott is így szól a madár a nyárfákkal szegélyezett tarlók fölött...

A pacsirtatrillának különös visszhangja kél a szívében: ecsedi bölömbika hangja, vadgalamb bugása, бүккі rigó fűttye... Szatmár - Erdőd! Egyszerre honvágy égeti édesen a szívét. De jó volna még egyszer ilyen tündöklő reggelen sólyommal vadászni a Homoród füzesében!

A két öregúr időközben nekimelegedett a disputának.

- Alázattal bocsánatért esedezem - szólt kajánul a kanonok -, Szent Jeromos azt monda: Errare humanum est! És mi mind emberek vagyunk! De mi lesz, ha a főtisztelendő prímás úr - föltéve, bár meg nem engedve! -, ha a prímás úr mégis tévesen ítéli meg a vezért, akit a paraszt-keresztesek élére óhajt állítani! Mi lesz, ha a vezér szívében nincs az urakkal? Ha megtörténik az, ami már annyiszor megtörtént, hogy nem a vezér vezeti a népet, hanem a nép a vezért?

A pátriárka türelmetlenül vonogatja vállát.

- Hogy ennek a karnak két éle van, azt ugyan magam is fölérem ésszel. De mit tehet a véges ember? Dolgozik és imádkozik. De a siker az Ő kezében van, aki a népek sorsát intézi. Ha Ő el akar veszíteni egy országot, akkor vaksággal veri meg a kormányzókat. Én nem hihetem, hogy valamennyien vakok legyünk! Mert ha igen, akkor a mi bukásunk szörnyű lesz, a magyarok a pogány szeme láttára fogják egymást széttépni, és évszázadok múltán sem szedik össze többé a tagjaikat. De én ezt nem hihetem, és a próbát meg kell tennünk, mert más út nincs!

Fehér nagy kutyák ugatják meg az utasokat; házak közelében járnak.

Az út szélén egy kis csődület van; vagy tíz kapás ember áll együtt. Midőn odaérnek, egy papi ember lép ki a csoportból, és örömtől sugárzó arccal meghajol a lovasok előtt.

- Önök éppen jókor érkeznek, tisztelt uraim, itt egy csoda várja önöket, a klasszikus szépség csodája, amelyet ezek a derék emberek a gondviselés különös kegyelméből éppen az én kis földemen leltek meg!

Egy formátlan, nyirkos, barna nagy köre mutat, amely nyitott gödör mellett fekszik. Éppen most áshatták ki a földből.

- Nem isteni szép ez?

És összekulcsolt kezeit ég felé emelve, mámorosan kiáltja:

- Ó, hogy ezt megérhettem! Ez életem legszebb napja!

Bakócz egy mogorva pillantást vet a köre. Förtelmesen össze-vissza dagadozott márvány-monstrum, egy darab alaktalan káosz, amely abbahagyta a hiábavaló erőlködést, hogy valamivé legyen.

- Olyan, mint egy kivágott nagy állatgyomor! - szól a pátriárka, és hegyeset köp.

Tamás elneveti magát... A keresztapja meglepetten néz reá - ni, ez ma nevet először a választás óta!...

Az olasz pap azonban elhalványodik. Tisztelete csak nehezen tudja legyűrni a megbotránkozását.

- Bocsánatot kérek, a legszebb Herkules-torzó, amelyet valaha láttak! Tessék csak megnézni a nagyszerű mellizmokat és a hónalj csodálatos vonalát! Legjobb attikai iskola! Holnap lázban lesz Róma - a szentatya is boldog lesz!

De egyszerre elborul az arca.

- Rettenetes gond, hogyan szállítsuk be sértetlenül a városba...

- Lám, hát nektek is vannak gondjaitok! - morogja a pátriárka úr, és azután gorombán rákiált a sárgájára, amely minden lóhagyomány ellenére a hátsó lábával próbálja megvakarni a füle tövét.

Az út fölkaparodik a dombra. Odafele megállapodnak az utasok egy percre a nagy ciprusfák alatt.

A kanonok úr fölemeli karját, és némi megilletődéssel mormogja:

- Róma!

Álomszerűen finom párafátyol alatt, de mégis meglepő közelségben, rozsdavörös és ametiszt-színű halmok.

Az örök város, amelyet hiába rázott már annyi titán keze, senki sem tudta megdönteni, mert gyökerei lenyúlnak a világ szívébe.

A folyó mellett dacos, zömök kődob: az Angyalvár. És mögötte ég felé nyúló, vékony tüskék: az épülő Szent Péter-templom, amely epedve várja a maga kupola-koronáját.

És arra balkéz felé, arra esik a via Lata, és ott van, igen, ott, a kis Sciarra-palota...

Tamás a mellére horgasztja fejét. Megint az a könnyező ellágyulás, az a vérző fájdalom. Egy asszonyért.

De aztán fölkapja a fejét, és ellenségesen nézi a várost. Egy asszonyért? Maga elé legyint a kezével. Ah, az csak az olasz novellinákban van úgy, de magyar ember még nem halt bele a szerelembe!

És ebben a pillanatban kemény kézzel maga tépi le szívéből az utolsó eret, amelyben Róma vére pihegett...

A barbár még vérzik, de már szabad. És már tud önmagán kicsinylően mosolyogni. És megint visszaemelkedik - vagy visszasüllyed? - oda, ahonnan jött.

A kanonok úr hirtelen megint fölkapja a beszéd elejtett fonálát:

- És szabad alázattal kérdeznem, főtisztelendő primás uram, ki légyen a keresztesek ama vezére, akit szeret a parasztság, és mégis a nemességgel tart?

- Dózsa György!

És midőn Bakócz Tamás kimondja ezt a nevet, a campagnai ősz nyájas és mégis komor verőfényébe halkan belezsongnak a távoli Római harangjai.

.oOo.